

Utjecaj migracija na Europsko tržište rada

Fišter, Jurica

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Libertas International University / Libertas međunarodno sveučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:223:206353>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital repository of the Libertas International University](#)

LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE

ZAGREB

JURICA FIŠTER

ZAVRŠNI RAD

UTJECAJ MIGRACIJA NA

EUROPSKO TRŽIŠTE RADA

Zagreb, prosinac 2018.

LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE

ZAGREB

**PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
/
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ**

KANDIDAT: JURICA FIŠTER

KOLEGIJ: EKONOMIKA I POLITIKA EU

MENTOR: MARKO TRNSKI, doc.dr.sc.

Zagreb, prosinac 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Cilj rada	1
1.2. Općenito o migraciji i tržištu rada	1
2. NEZAPOSLENOST	3
2.1. Nezaposlenost kao pojam	3
2.2. Posljedice nezaposlenosti	7
2.3. Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj	7
3. MIGRACIJE	11
3.1. Teorijski aspekt migracija	11
3.2. Prvi val migracije	16
3.3. Selektivnost migracija	20
4. MIGRANTSKA KRIZA U EUROPSKOJ UNIJI	23
4.1. Migrantska kriza	24
4.2. Mogućnosti nastale migracijama	28
5. TRŽIŠTE RADA	30
5.1. Potražnja za radom	31
5.2. Ponuda rada	31
5.3. Ekonomski efekti promjena u ponudi rada	32
5.4. Fleksibilnost tržišta rada	32
5.5. Utjecaj migracija na tržište rada	36
5.6. Integracija migranata na europsko tržište rada	37
5.7. Migracijski trendovi u Hrvatskoj	41
6. ZAKLJUČAK	45
LITERATURA	47

1. UVOD

1.1. Cilj rada

Cilj rada je prikazati što su migracije i koliko je Europska Unija postala popularno odredište svjetkih migranata, zatim prikazati karakteristike tržišta rada u Europi, s posebnim osvrtom na hrvatsko tržište rada, te učinke migracija. Zbog sve većeg utjecaja migracija na europsko tržište rada, priljev migranata postaje sve aktualnija tema. Tu se javlja i problematika zadnje migrantske krize od 2015. godine i razlog sve većeg protivljenja većine stanovnika EU na ljude koji ilegalno ili legalno pristižu u njihovu zemlju. Problematika povećanja radne snage u situaciji visoke nezaposlenosti ima negativne efekte na tržištu rada no ako se uzme u obzir demografska starenja i usporeni ekonomski rast, priljev imigranata se pokazalo kao način usporavanja navedenih trendova. U radu se istražuje utjecaj šokova ponude na tržište rada koje uzrokuju migracije dok glavni je cilj ustanoviti na koji način porast broja imigranata utječe na glavne ishode tržišta rada poput razine i stopa zaposlenosti i nezaposlenosti te godišnje zarade. Nadalje, kroz rad će se navesti i različiti primjeri upravljanja migrantskom krizom među pojedinim zemljama.

1.2. Općenito o migraciji i tržištu rada

Temeljne komponente tržišta rada su potražnja za radom i ponuda rada uz pojavu specifičnih čimbenika. Na takvom tržištu poduzeće je kupac, a radnik je prodavač svojih vještina i znanja. S obzirom na specifičnosti i karakteristike koje proizlaze iz tržišta rada u odnosu na klasično tržište proizvoda ono može biti konkurentno ili nekonkurentno, a s drugim tržištima dijeli karakteristike kao što su konkurencija ili sukob.

Međuzavisnost tržišta rada i stanovništva određena je činjenicom da osnovna poluga tržišta rada, radna snaga, ovisi o broju stanovnika i o strukturi stanovništva, po dobi, spolu, obrazovanju, kulturi, zdravlju itd. Učinkovito tržište rada, s druge strane, kao povratna informacija, utječe ne samo na broj stanovnika, već i na kvalitetu života i njegov opći prosperitet.

Međunarodno kretanje rada ili migracija radne snage ima veliki značaj u današnjem gospodarstvu, jer je kvaliteta ljudskog kapitala iznimno važna. Migracija ili preseljavanje stanovništva označava prostornu pokretljivost stanovništva. Unutarnja migracija stanovništva

podrazumijeva preseljenje osoba unutar jedne države, odnosno područje porijekla i područje odredišta osobe u granicama određene države. Vanjska migracija stanovništva podrazumijeva preseljenje osoba iz jedne države u drugu s namjerom stalnog nastanjenja. Međunarodno kretanje radne snage obuhvaća međunarodne emigracije, odnosno imigracije radne snage. Međunarodna migracija rada je zapošljavanje građana jedne zemlje u stranoj zemlji, bilo da je nemogućnost njezina zapošljavanja u zemlji, ili povoljniji uvjeti zapošljavanja u inozemstvu (plaće i drugi uvjeti). Većina zemalja ne podržava imigraciju i naturalizaciju stranaca, što obeshrabruje i usporava migracijske tokove. Službeno, samo pet zemalja potiče imigraciju, uključujući Sjedinjene Države, Kanadu, Australiju, Izrael i Novi Zeland.

Migracijski tokovi ubrzali su se u posljednjim desetljećima 19. i početkom 20. stoljeća, kada su 'novi' migracijski izvori (Južna, Srednja i Istočna Europa) počeli mijenjati stare izvore migracijskih tokova (Sjeverna Europa).

Međunarodna migracija događa se uglavnom u tri smjera: od zemalja u razvoju do razvijenih zemalja ("jug-sjever"); između razvijenih zemalja; i između zemalja u razvoju.

U najširem smislu postoje dvije skupine migracijskih skupina: a) ekonomske odrednice, b) druge (ne-ekonomske) odrednice.

Među gospodarskim čimbenicima (motivima) migracije, najznačajniji atraktivni čimbenici su: a) mogućnosti zapošljavanja vezane uz postojeću potražnju za radnom snagom, b) mogućnost dobivanja viših plaća, c) mogućnosti poboljšanja radnih uvjeta (suvremeniji način rada, bolja zaštita na radu, modernija organizacija rada, mogućnost profesionalnog razvoja), d) mogućnosti za poboljšanje kvalitete života (veća ponuda i bolji smještaj, veći izbor i bolja potrošnja robe, širi raspon i kvalitetnije usluge itd.). Međutim, oni su često međusobno povezani i međusobno ovisni, ali jedan od njih redovito ima dominantnu ulogu u rješenju o migraciji.

Demografske posljedice vanjskih migracija istovremeno su vidljive u zemlji emigracije i zemljama imigracije. Vanjske migracije djeluju na ukupan broj stanovnika jedne zemlje, bilo da ga povećavaju ili smanjuju. Osim ovog izravnog djelovanja na brojnost stanovništva, vanjske migracije djeluju također na komponente prirodnog kretanja, natalitet i mortalitet, a preko toga opet na stopu promjene stanovništva, odnosno na promjenu broja stanovnika.

2. NEZAPOSLENOST

2.1. Nezaposlenost kao pojam

Problem nezaposlenosti egzistencijalni je problem svakog pojedinca, kada na razini cjelokupnog društva nema mogućnosti da svoju živu radnu energiju pretvori u novac i da time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmjenjuje za dobra potrebna održavanju života. Jedinka koja ne posjeduje sredstva rada, male koristi ima od toga da slobodno tržište daje svima mogućnost poduzetničke inicijative. I uz teorijsku pretpostavku da svi za rad sposobni pojedinci imaju demokratske slobode osigurati sebi uvjete rada kojim će plasirati svoju radnu energiju, uvijek se ta činjenica na kraju svodi na to da najuspješniji pojedinci mogu postići taj cilj, ali će još uvijek postojati ogromna većina onih koji to neće moći. Budući da su sredstva rada po svojoj količini i sadržaju, na današnjem stupnju razvitka ograničena, onda su i mogućnosti zapošljavanja ograničene. Ta zakonitost u ekonomskim kretanjima dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca.

Nezaposlenost je već dulje vrijeme "aktualna" tema u cijelom svijetu, i to na svim društvenim razinama: u najširoj javnosti, u izbornim govorima predstavnika političkih stranaka, sjednicama tijela političkih i gospodarskih udruženja, znanstvenim krugovima i drugdje. Nezaposlenost se do devetnaestog stoljeća promatrala isključivo kroz njezinu posljednicu - siromaštvo i bijedu, a ne kao samostalan problem koji je nužno istraživati i riješiti. Tek je početkom dvadesetog stoljeća izneseno mišljenje da nezaposlenost nije samo problem pojedinaca koji su njome pogođeni, već i problem gospodarstva, te da istraživanja treba usmjeriti na uzroke ove pojave.

Dakle može se zaključiti kako je nezaposlenost stanje u kojemu se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajenu plaću. U nezaposlene se ubrajaju i svi članovi društva koji su djelomično zaposleni, ali njihova radna snaga nije u punoj mjeri iskorištena, ne rade puno radno vrijeme i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje.

Pojam nezaposlenosti može imati različita značenja ovisno o kontekstu u kojemu se koristi. Može opisivati pravno-administrativno stanje odnosno evidentiranost na listi zavoda za zapošljavanje ili pravo na novčanu naknadu za nezaposlene. Ujedno, može označavati stav odnosno spremnost na prihvaćanje posla pod određenim uvjetima. Može se odnositi i na

socijalne teškoće unutar određenog gospodarskog sustava, kao i na neravnotežu ponude i potražnje rada na pojedinim dijelovima ili na cjelokupnom tržištu rada.¹

Općenito, radno sposobno stanovništvo dijeli se na dvije velike skupine, na radno aktivno i radno neaktivno stanovništvo. Radno aktivno se dalje dijeli na zaposlene i nezaposlene. Stopa zaposlenosti se dobiva tako da se broj zaposlenih gleda kao udio u radno sposobnom stanovništvu, dok se stopa nezaposlenosti dobiva kao broj nezaposlenih podijeljen s brojem radno aktivnih (dakle zaposleni plus nezaposleni). *Iz stope nezaposlenosti se izvodi zaključak da kada je nezaposlenost visoka radnici imaju veću vjerojatnost gubitka posla, smanjuje se vjerojatnost da nađu posao ako su nezaposleni i povećava im se trajanje nezaposlenosti.*²

Nezaposlenost se može razvrstati prema različitim gledištima. Tradicionalna podjela tipova nezaposlenosti prema njihovim uzrocima najčešće razlikuje normalnu, strukturalnu i cikličku nezaposlenost.³ Normalna uključuje sezonsku i frikcijsku. Sezonska nezaposlenost je posljedica snažnih varijacija gospodarskog procesa u određenim djelatnostima uvjetovanih klimatskim, tradicionalnim ili institucionalnim uvjetima, a frikcijska nezaposlenost javlja se zbog neprestanog kretanja ljudi između područja i zaposlenja ili kroz različite stadije životnog ciklusa, odnosno ukoliko prijelazi s jednog radnog mjesta na drugo zahtijevaju određeno vremensko razdoblje izvan rada uzrokovano nesavršenošću obaviještenosti i mobilnosti.

Strukturalna nezaposlenost označava nepodudarnost između ponude i potražnje za radnicima u pogledu zanimanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Nepodudarnosti se mogu javiti zbog toga što potražnja za jednom vrstom rada raste dok se potražnja za drugom vrstom rada smanjuje u uvjetima u kojima se ponude rada ne mogu brzo prilagođivati, a ciklička nezaposlenost se naziva se još i konjunktornom i posljedica je općeg nedostatka potražnje na tržištu roba i na tržištu rada. Objašnjenje Samuelsona i Nordhausa za cikličku nezaposlenost je poprilično jednostavno. *Ona se javlja kad je sveukupna potražnja za radom niska. Kad se smanjuju potrošnja i proizvodnja, nezaposlenost se praktički svugdje povećava.*⁴ javlja tijekom recesija, kada se zaposlenost smanjuje zbog neravnoteže između agregatne ponude i agregatne potražnje.

¹ Mrnjavac, Ž. (1996.), Mjerenje nezaposlenosti, Split: Ekonomski fakultet Split, str. 25.

² Blanchard, O. (2005.), Makroekonomija, Zagreb: Mate, str. 120.

³ Burgess, P. L. (1994), Unemployment, u World Book Illustrated Information Finder (CD-ROM Encyclopedia), Chicago, US: World Book

⁴ Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. (2007.), Ekonomija, Zagreb: Mate, str. 564.

U ovakvu tradicionalnu podjelu na normalnu, strukturalnu i konjunkturu nezaposlenost ne uklapaju se vrlo bitni oblici tehnološke i *nove* strukturalne nezaposlenosti.⁵

Nova strukturalna nezaposlenost nastaje kada su kapitalni fondovi nekog gospodarstva nedovoljni da bi zaposlili svu raspoloživu radnu snagu, a tehnološka nezaposlenost se može promatrati kao dio strukturalne nezaposlenosti, s obrazloženjem da tehnološki razvoj predstavlja važan pokretač strukturalnih promjena. Različit razvoj produktivnosti ili različite promjene u potražnji koje su posljedica inovacije proizvoda izazivaju promjene u mogućnostima zapošljavanja u različitim sektorima i potrebu prilagodbe novim uvjetima.

Prema Brisi (2002) razlikujemo dobrovoljnu i nedobrovoljnu nezaposlenost, te ističe kako je u ekonomskoj teoriji važno razlikovanje ta dva pojma. Na nekim povoljnijim tržištima rada, korisnici su u mogućnosti odbiti posao u slučaju kada misle da bi mogli pronaći bolje odgovarajući posao. Ta vrsta nezaposlenih osoba također ima svoj naziv. Osobe koje su odbile ponuđeni posao možemo nazvati dobrovoljno nezaposlenima jer su odabrale daljnje traženje posla nadajući se boljim uvjetima, ali su mnoge od tih osoba neželjeno izgubile prethodni posao te su protiv svoje volje u situaciji da traže odgovarajući posao. Postoji i obrnuta situacija. Također, osobe koje su dobrovoljno napustile prethodni posao mogu se zvati dobrovoljno nezaposlenima, no ako su ga napustile očekujući da će u kratkom roku pronaći drugi posao, a uvjeti tržišta rada onemogućuju pronalazak novog zaposlenja tijekom dužeg razdoblja, takva produljena nezaposlenost sigurno nije dobrovoljna. Nezaposlenost kao neiskorišteni dio radne snage ne obuhvaća sve potencijalne ponuđače rada na tržištu odnosno neiskorištene radne resurse gospodarstva. Postoje osobe koje se prema definiciji radne snage trenutno nalaze izvan tržišta rada, ali bi pri povoljnijoj konjunkturu situaciji ili pri izmijenjenim strukturalnim uvjetima aktualizirale ponudu svog rada (tiha rezerva, obeshrabreni radnici). Takva pojava naziva se prikrivena nezaposlenost.⁶

Gubitak tržišta, drastičan pad outputa, hiperinflacija, troškovi privatizacije i pretvorbe te nepripremljenost domaćeg tržišta za prodor na inozemno tržište, ali i uvozu konkurenciju, šokovi su koji su tijekom desetljeća tranzicije zasigurno utjecali na kretanje nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama. Osim toga, one su naslijedile i određene karakteristike radne snage i zaposlenih, poput pitanja sigurnog zapošljavanja i sigurnosti posla, skrivene

⁵ Mrnjavac, Ž. (ur.) (1997.), Alternativni pokazatelji nezaposlenosti, Ekonomska misao i praksa, No. 1, str. 71.-91.

⁶ Šundov, I. (2016.), Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u periodu 2008.-2015. godine, Sveučilište u Slitu, Ekonomski fakultet, str. 9.

nezaposlenosti, dominacije zaposlenosti u javnom sektoru te visoke jednakosti distribucije dohotka. Liberalizacija i privatizacija su vršene nedovoljno sustavno, bez jasne strategije i detaljnih priprema. Stoga se neminovno javlja problem korupcije, problemi u strukturi funkcioniranja poduzeća, problemi u financijskim, političkim i socijalnim institucijama, te loš pravni poredak koji je omogućio neefikasnu provedbu propisa i financijsku nedisciplinu.

Opadanje zaposlenosti u državnom sektoru nije u dovoljnoj mjeri kompenzirano otvaranjem novih radnih mjesta u privatnom sektoru niti porastom samozapošljavanja, pa je u većini tranzicijskih zemalja došlo do znatnog porasta nezaposlenosti u usporedbi s predtranzicijskim razdobljem. Ipak mora se priznati da postoje razlike kojima doprinose dva općenita faktora, a to su uspješnost i odlučnost u provođenju reformi i mjere politike zapošljavanja.

U Hrvatskoj su nekadašnje administrativne službe bile predimenzionirane, vrijednost inovacija mala, a poduzeća su imala socijalne funkcije neuobičajene za poduzeća u tržišnim privredama, a iz tog su proizašli osnovni problemi vezani uz tranziciju još zaoštreni ratom u kojemu se raspala socijalistička Jugoslavija. Društvena poduzeća nacionalizirana, a onda preko Hrvatskog fonda za privatizaciju prodavana. Nakon što bi ih kupili, mnogi novi vlasnici bi ih samo ugasili i time su nestala mnoga radna mjesta. Iz procesa privatizacije proizašlo je to da su poduzeća dodatno iscrpljivana kako bi ih novi vlasnici otplaćivali, ili još češće, koristili za daljnje špekulativne transakcije.⁷

Privatni sektor nije mogao nadoknaditi gubitak radnih mjesta u državnom sektoru: apsorbirao je svega šestinu radnika koji su izgubili posao. Struktura izdataka poduzetnika dokazuje da su fiskalna i financijska opterećenja takva da ne dopuštaju daljnje proširenje proizvodnje, a time i zapošljavanja, zbog visokih startnih troškova i troškova proizvodnje u obliku izdataka za materijal, robu i usluge.

U budućnosti će doći do povećanja broja socijalnih slučajeva, ljudi bez zdravstvenog i socijalnog osiguranja. Uzroci nezaposlenosti u zemljama u tranziciji, uključujući Hrvatsku, međusobno su povezani i mnogobrojni. Nezaposlenost se najviše povezuje s različitim privrednim uređenjem u odnosu na socijalizam, propalim poduzećima, promašenom privatizacijom i neučinkovitim privatnim sektorom te radom u sivoj ekonomiji. Osim toga,

⁷ Dujšin, U. (1999.), *Ekonomska politika u Republici Hrvatskoj : dokumenti, članci, analize*, 2. izdanje, Zagreb: Pravni fakultet

loša makroekonomska politika i odgađanje provođenja strukturalnih reformi u Hrvatskoj smanjuju perspektivu promjene na bolje.

2.2. Posljedice nezaposlenosti

Dugotrajna nezaposlenost vodi političkoj, socijalnoj i ekonomskoj nestabilnosti. Socijalna cijena je visoka, a plaća se u siromaštvu, porastu kriminala, propadanju regija, porastu zdravstvenih troškova i stvaranju uvjeta za rast nasilja, netrpeljivosti i terorizma.

Ekonomske posljedice za pojedinca očituju se u njegovom osiromašenju kroz gubitak prihoda. Zbog visoke nezaposlenosti kod stanovništva kupovna moć se jako snižava, što ostavlja velike posljedice za mikroekonomiju. Visoka nezaposlenost je loša za nacionalnu ekonomiju, jer zbog nje i država ima niže prihode. Manje primatelja plaće znači manje porezni obveznika i kroz to manje prihoda.

Mnogi autori naglašavaju opasnost stanja nezaposlenosti za mentalno zdravlje pojedinca. Nezaposleni mogu očitovati krajnje agresivne stavove prema svojoj situaciji, pobjeći u svijet fantazije i mislima i djelom, odati se konzumiranju alkohola i droge, pobjeći u bolest ili potražiti rješenje u kriminalnom ponašanju.⁸

Za državu velik broj nezaposlenih mladih znači smanjenje poreznih obveznika što izravno utječe na smanjenje državnih prihoda. Povećanje nezaposlenosti mladih uzrokuje veća izdvajanja za socijalne naknade. Država se neminovno suočava s proračunskim deficitom koji mora podmiriti najčešće povećanjem poreza. Povećanje poreza utječe na daljnje smanjivanje kupovne moći kao i na veći pritisak na poslodavce. Takvo nesigurno okruženje povećava mogućnost za nemire i prosvjede koji mogu utjecati na političku sigurnost zemlje.

3.3. Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je skoro cijelo desetljeće imala snažan gospodarski rast. Ovako visok rast doveo je do brze konvergencije s EU dohotkom per capita te je Hrvatska do 2008. dosegla 63 posto BDP-a per capita. Slijedom toga nezaposlenost se smanjila za 40 posto, a stopa nezaposlenosti za jednu četvrtinu.

⁸ Young, A. (2006.), *Imagining crime*, London: SAGE

Neusklađenost kvalifikacija s potrebama tržišta, na što je ukazivao izuzetno visok udio dugoročne nezaposlenosti, bila je glavni uzrok još uvijek uporno visoke nezaposlenosti. Učinak globalne ekonomske krize na tržište rada u Hrvatskoj je značajan, iako ne toliko dramatičan kao u nekim drugim zemljama u regiji. Zaposlenost je pala, a nezaposlenost se povećala, iako manje nego u većini zemalja EU-a. Sudjelovanje radne snage je palo, jer su neki radnici mišljenja kako za njih nema posla i prestali su ga tražiti. Kriza je uglavnom pogodila prerađivačku industriju, sektor trgovine i građevinarstva.

Visoki pad zaposlenosti posljedica je smanjenja zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama te individualnih poljoprivrednika.

Slika 1. Ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih u Republici Hrvatskoj 2005.-2014.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	I-IV. 2014.
Ukupan broj zaposlenih (u tjs.)	1 420	1 468	1 517	1 555	1 449	1 432	1 411	1 395	1 364	1 314,5
Od toga žene (u tjs.)	641	661	684	701	679	657	651	646	626	613,5
Postotak zaposlenih žena (%)	45	45	45	45	45	46	46	46	46	46,7
Broj zaposlenih u pravnim osobama (u tjs.)	1 113	1 160	1 212	1 252	1 211	1 168	1 160	1 153	1 132	1 100
Broj pravnih osoba (u tjs.)	227	239	252	264	263	275	284	295	299	-
Zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama (u tjs.)	258	263	264	265	252	232	221	213	206,7	190,8
Individualni poljoprivrednici (u tjs.)	49	45	41	38	35	32	31	29	25	23,3
Broj nezaposlenih osoba	308 738	291 616	264 448	236 741	263 174	302 425	305 333	324 324	345 112	373 494
Stopa registrirane nezaposlenosti (%)	17,9	16,6	14,8	13,2	14,9	17,4	18,7	18,9	20,2	22,1
Stopa anketne nezaposlenosti (%)	12,7	11,2	9,5	8,4	9,1	11,8	13,5	15,8	17,1	20,6

Izvor: Zaposlenost i nezaposlenost u Hrvatskoj i EU, dostupno online: [http://www.poslovninfo.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-\(1\)/](http://www.poslovninfo.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-(1)/), pristupljeno 21.05.2018.

Slika 2. Rang zemalja EU prema stopi nezaposlenosti u lipnju 2016.

Rang	Zemlje	Stopa nezaposlenosti u %	Broj nezaposlenih u tisućama
	EA-19	10,6	16 269
	EU-28	8,6	22 986
1.	Grčka ¹	23,3	1 115
2.	Španjolska	19,9	4 542
3.	Hrvatska	13,2	244
4.	Cipar	11,7	47
5.	Italija	11,6	2 983
6.	Portugal	11,2	569
7.	Francuska	9,9	2 925
8.	Latvija	9,9	98
9.	Slovačka	9,8	270
10.	Finska	9,0	241
11.	Belgija	8,5	416
12.	Belgija	8,5	416
13.	Slovenija	8,0	79
14.	Irska	7,8	169
15.	Litva	7,7	113
16.	Bugarska	7,2	233
17.	Švedska	6,8	359
18.	Rumunjska	6,4	568
19.	Poljska	6,2	1 074
20.	Austrija	6,2	278
21.	Luksemburg	6,2	17
22.	Nizozemska	6,1	550

Izvor: Pad zaposlenosti i nezaposlenost u Hrvatskoj, dostupno online: <http://www.poslovninfo.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/pad-zaposlenosti-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj/>, pristupljeno 21.05.2018.

Nakon šest godina pada, 2015. godine ostvaren je rast bruto domaćeg proizvoda na godišnjoj razini od 1,6%. Pozitivni su pokazatelji ostvareni u području industrijske proizvodnje, trgovine na malo, turizma te vanjskotrgovinskoga prometa, a evidentni su pomaci i u području građevinarstva. Indeks potrošačkih cijena ponovno je zabilježio negativnu stopu rasta (-0,5%) te su prosječne neto plaće po zaposlenom porasle u nominalnom i realnom iznosu. Tijekom 2015. godine ostvarene su pozitivne promjene na tržištu rada, gledajući rezultate iz administrativnih izvora i Ankete o radnoj snazi, tj. došlo je do blagog povećanja zaposlenosti, značajnijeg smanjenja nezaposlenosti te slijedom toga i do smanjenja stope nezaposlenosti.⁹

⁹ Državni zavod za statistiku, dostupno online: <https://www.dzs.hr/>, pristupljeno 21.05.2018.

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, temeljenim na administrativnim izvorima, godine 2015. u Republici Hrvatskoj broj zaposlenih povećao se za 1,1%, broj nezaposlenih smanjio se za 12,9%, pa se istodobno smanjio i ukupni broj aktivnog stanovništva za 1,7%.

Nezaposlenost visokoobrazovanih osoba jedan je od značajnijih problema današnjice. Postavlja se pitanje oportunitetnog troška, odnosno treba li nastaviti školovanje nakon srednjoškolskog obrazovanja, tj. ući u sustav visokog obrazovanja ili tražiti posao. Statistički podaci nezaposlenih osoba, prema razini obrazovanja za Republiku Hrvatsku, pokazuju veći broj nezaposlenih osoba srednje stručne spreme, što proizlazi iz činjenice da većina Hrvata ima završeno srednje obrazovanje iako se taj trend mijenja.

3. MIGRACIJE

Međunarodna migracija jedna je od najvažnijih demografskih dimenzija. Migracijski tokovi, potkrijepljeni poboljšanim prometnim i komunikacijskim sustavima, potaknuti velikim gospodarskim i društvenim nejednakostima u svijetu, stalno se povećavaju. U traženju boljeg osobnog i obiteljskog položaja, ljudi sve više prelaze granice nacionalnih država. U posljednjih nekoliko desetljeća 20. stoljeća, međunarodni tokovi ljudi u svim dijelovima svijeta znatno su se povećali. Povećana migracijska aktivnost utječe ne samo na migrante, već i na živote i dobrobit mnogih ljudi i društva te utječe na funkcioniranje zemalja ili skupina zemalja.

Iako su političke prepreke migraciji znatno veće posljednjih nekoliko desetljeća, migranti ipak čine oko 2-3% svjetske populacije, a njihov se broj svake godine povećava za 2-4 milijuna.

3.1. Teorijski aspekt migracija

Prostorna pokretljivost stanovništva koja se posebno intenzivira razvitkom tržišta, komunikacija i bržim informacijskim tokovima po nekim je autorima jedna od centralnih kategorija društvenih promjena. Pri tome ona ulazi u središte interesa mnogih znanstvenih disciplina, te je neizostavna u izučavanju kako mikrosocijalnog tako i makrosocijalnog razvoja. U izučavanju tog problema važan je odnos između čovjeka i prostora, a bit tog odnosa jest proces koji ne ostavlja samo trag ljudskog djelovanja u prostoru nego utječe na formiranje socijalnih struktura i ponašanja, te svojim kretanjem i djelovanjem daje sliku socijalnog razvoja. Često se ovaj proces samo segmentarno promatra ili se opisuju samo njegove posljedice (psihičke, socijalne, ekonomske, kulturne itd.) jer ga je teško obuhvatiti.¹⁰

Kroz dugi niz stoljeća migracije stanovništva uvjetovane su brojnim faktorima, koji se mogu podijeliti na tzv. *pull* i *push* faktore. Push faktori su oni koji postoje u mjestima polazišta, a pull faktori koji se nalaze na destinaciji migracije. Neki od potisnih faktora su nezaposlenost, niski prihodi, političke, rasne, vjerske i etničke netrpeljivosti, ratovi te prirodne katastrofe, a privlačni faktori mogu biti bolje prilike za zaposlenje i zaradu, bolji uvjeti života, politička i rasna tolerancija.

¹⁰ Janjić, P. (1985.), Teorije i modeli istraživanja migracija, Zagreb: Centar za istraživanje migracija i narodnosti Zagreb

Migracije se mogu podijeliti prema nekoliko kriterija:¹¹

- prema prostornom obuhvatu: vanjske (međudržavne) i unutrašnje (unutardržavne);
- prema vremenskom obuhvatu: dnevne, tjedne, mjesečne, sezonske, privremene i konačne;
- prema motivima ili razlozima: ekonomske i neekonomske;
- prema voljnosti: dobrovoljne i prisilne;
- prema organiziranosti: organizirane i neorganizirane (stihijske).

Postoji nekoliko teorija migracije, ali njihov koncept nije lako ubaciti u neku formulu i dobiti točne pokazatelje, a sve zbog toga jer je pojam migracije veoma širok i ne može se usko objasniti. Naime migrantom se može nazvati osoba iz mnogo različitih kategorija, koja je krenula iz jednog mjesta u drugi iz različitih razloga. Zato nijedna teorija ne može sveobuhvatno objasniti proces migracije. Dakle, jedinstvena teorija migracija ne postoji, ali zajedničko polazište svakog promatranja ljudskih kretanja je uzimanje ekonomskog motiva kao dominantnog čimbenika migracija.

Iako je sveobuhvatnu teoriju migracija nemoguće odrediti, ključan zadatak demografima ostaje da objasne zašto ljudi uopće migriraju. Teorije migracija su važne jer nam mogu pomoći u razumijevanju kretanja stanovništva u širem političkom i ekonomskom kontekstu. Na primjer, ako se iseljavanje iz zemalja Trećeg svijeta pokazuju kao posljedica ekonomskih problema uzrokovanih globalnom ekonomijom, onda bi se takvim migracijama moglo upravljati pomoću boljih međunarodnih gospodarskih sporazumima umjesto ograničavajućih imigracijskih zakona.¹²

Većina demografa tvrdi da migracija mora uključivati stalni teritorijalni pomak u prebivalištu koji se razlikuje od mobilnosti. Dakle, putnici i turisti su isključeni iz migracijskih studija jer se privremeno kreću preko granica i zato što njihovo kretanje obično ne uzrokuje velike promjene u bilo kojoj populaciji. Međutim, kategoriziranje migranata u smislu stalnosti njihova poteza može biti problematično, budući da ta metoda nastoji zanemariti društveni

¹¹ Graovac Matassi, V. (2004.), Svjetski dan migracija, dostupno online: <http://www.geografija.hr teme/svjetski-dan-migracija/>, pristupljeno 21.05.2018.

¹² Migration - Theories Of Migration, dostupno online: <http://family.jrank.org/pages/1170/Migration-Theories-Migration.html>, pristupljeno 21.05.2018.

kontekst pokreta stanovništva. Privremena kretanja obično su izostavljena iz popisa i stoga se ne registriraju u demografskim uvjetima.¹³

Razvijene su brojne teorije koje nastoje odrediti i pojasniti međunarodne obrasce ljudskih migracija po različitim uvjetima. Može se reći da većina teorija zapravo leži na različitim varijantama i tumačenjima push i pull faktora. Kada se polarnost push i pull (potisnih i privlačnih) faktora primjeni, te kada se uključe i razina migrantske aspiracije, može se formirati jedna opća tipologija migracija: tako postoji pet klasa migracija: primitivne, prisilne, prinudne (iznuđene), slobodne i masovne.

Primitivne migracije nastaju zbog ekoloških potisnih faktora, ovdje se ne radi o seobi primitivnih naroda, već o kretanju koje se odnosi na nemogućnost čovjeka da se suprotstavi nekim prirodnim silama. Točno je međutim da se razvijenije tehnologije lakše mogu suprotstaviti prirodnim nepogodama te da je veća vjerojatnost da će migrirati primitivnije skupine u ovakvim slučajevima. U suvremeno doba uobičajena destinacija je grad – takve migracije su većinom inovativne migracije, prije nego li konzervativne.

Prisilne i iznuđene migracije su one u kojima je aktivirajući agent država ili neki funkcionalni ekvivalent državne institucije. Korisno je uvesti termin prinudnih migracija kada potencijalni migranti mogu zadržati određenu moć odluke hoće li ostati ili otići, no često se dešava da je granica između prisilne i iznuđene migracije samo nominalna.

Prva od njih, *neoklasična ekonomska teorija* sugerira da su međunarodne migracije povezane s globalnom ponudom i potražnjom za radom. Pretpostavka je da će zemlje s oskudnom ponudom radne snage i velikom potražnjom za istom, imati visoke plaće koje će privlačiti imigrante iz zemalja s viškom radne snage i težim uvjetima i prilikama za zaposlenje. Dominantna teorija koja objašnjava uzroke migracije je neoklasična teorija migracija, koja se bazira na tome da su ljudske migracije prije svega uvjetovane racionalnim ekonomskim razlozima odnosno koristima i troškovima, uglavnom financijskim, ali također i psihološkim razlozima. Ipak ista je podvrgnuta i brojnim kritikama, ali zbog analitičke strogosti i sposobnosti da predloži skup testiranja hipoteze i korisnih alata za analiziranje, nesamo uzroka, već i učinaka migracija, zauzima

¹³ Migration - Types Of Migration, Theories Of Migration, Migration And The Family, Migration And The Global Economy, dostupno online: <http://family.jrank.org/pages/1173/Migration.html#ixzz4z67c86y2>, pristupljeno 21.05.2018.

istaknuto mjesto u aktualnim akademskim i političkim aspektima istraživanja.¹⁴ Teoretičari navode da je glavni nedostatak neoklasične teorije u tome što ona ne može objasniti zašto malo ljudi migrira unatoč poticajima sa svih strana koji na njih utječu da krenu u migraciju. S druge strane nedostatak je i u tome što zemlje sa sličnim karakteristikama svejedno imaju različite stope migracija.

Dakle možemo utvrditi da navedenu ekonomsku migraciju se može ohrabrivati potražnjom privremenog rada, dok neekonomska migracija može biti motivirana željom za spajanjem obitelji. Faktori migracija nemaju istu težinu, a osim toga, utjecaj pojedinih faktora se vremenom može i promijeniti. Faktori ponude i potražnje su jači na početku, dok faktori povezivanja postaju mnogo važniji kada migracijski tokovi postanu zreli. Jedan od najvažnijih neekonomskih faktora je spajanje obitelji. Ali, mnogi migranti su primorani napustiti nacionalne granice zbog ratova ili političkih progona, pa se neki od njih tretiraju kao azilanti ili kao izbjeglice.

Sljedeća teorija migracije o kojoj možemo pričati jest *nova ekonomija migracija* koja je zapravo odgovor na neoklasičnu teoriju. To bi trebalo značiti da je glavna pretpostavka ove migracijske teorije u tome što razlike u dohodcima odnosno nadnicama nisu jedini i nužan uvjet migracija te da privredni razvoj i izjednačavanje razlika u dohotku ne mora nužno značiti i smanjivanje migracijskih pritisaka. I tu se koriste push i pull faktori koji utječu na migrante. Prema Penavi *nova ekonomija migracija govori kako se odluka o migriranju donosi na grupnoj razini; migracija se smatra strategijom obitelji ili kućanstva kojom pojedini članovi ne samo da žele maksimizirati očekivani dohodak nego i minimizirati rizik diverzificirajući izvore prihoda.*¹⁵

Slijedi *teorija dualnog tržišta rada* koja tvrdi da su vodeće ekonomije svijeta strukturirane tako da zahtijevaju određenu razinu useljavanja. Ova teorija sugerira da su razvijene ekonomije dualističke, što znači da imaju primarno tržište sigurnog, dobro plaćenog rada i sekundarno tržište rada s niskim plaćama.¹⁶ Prema njoj se imigranti zapošljavaju na onim poslovima koji su neophodni, a koje domicilno stanovništvo ne obavlja jer na njima vladaju loši radni uvjeti i jer se radi o poslovima vezanim uz sekundarno tržište rada.

¹⁴ Kurekova, L. (2011.), *Theoris of migration: Conceputal review and empirical testing in the context of the EU East - West flows*, London: University of London, str.7.

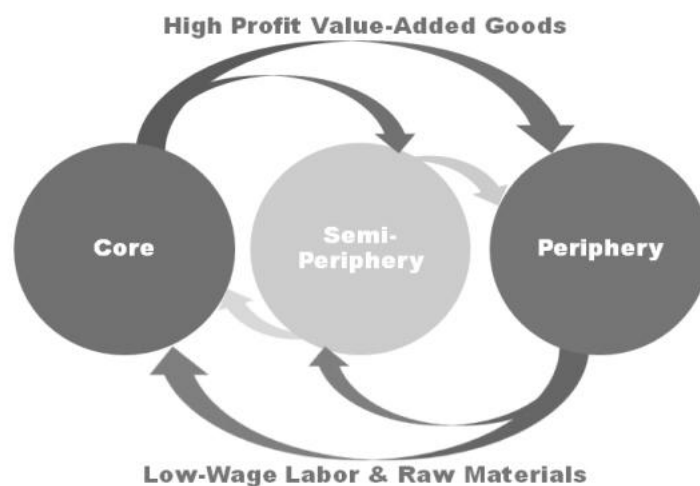
¹⁵ Penava, M. (2011.), *Utjecaj migracija na europsko tržište rada*, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb

¹⁶ *Migration - Theories Of Migration*, op.cit.

Prema zaključcima Michaela Piorea koji su predstavljeni u njegovom djelu *Birds of Passage: Migrant Labour and Industrial Societies*, glavni uzrok međunarodne migracije je strukturna potražnja u razvijenim gospodarstvima za visoko kvalificirane i niže kvalificirane radnike. Ipso-fakturna migracija nije uzrokovana push faktorima u zemljama slanja, već povlačenjem čimbenika u zemljama primateljima.¹⁷

Sljedeća je *teorija svjetskih sustava* koja tvrdi da su međunarodne migracije nusproizvod globalnog kapitalizma. Suvremeni obrasci međunarodne migracije imaju tendenciju kretanja s periferije (siromašnih zemalja) do srži (bogatih zemalja), jer su čimbenici povezani s industrijskim razvojem u Prvom svijetu generirali strukturne gospodarske probleme, a time i push faktore, u Trećem svijetu.¹⁸ Prema njoj je međunarodna migracija proizvod uključivanja zemlje, sirovina i rada u nerazvijenim zemljama na tržišta svjetske ekonomije, a time se narušava tradicionalni poredak u svijetu koji je do tada vrijedio i mijenjanje strukture nerazvijenih zemalja, što rezultira povećanjem sklonosti domaćeg stanovništva ka migraciji.¹⁹

Slika 3. Prikaz kretanja dobara i jeftine radne snage i materijala

Izvor: <https://www.studyblue.com/notes/n/ap-human-geo-flashcards/deck/12785361>, pristupljeno

22.05.2018.

¹⁷ Piore, M.J. (1979.), *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*, Cambridge University Press;

¹⁸ *Migration - Theories Of Migration*, op.cit.

¹⁹ Penava, M. (2011.), op.cit., str. 338.

Pretpostavke ove teorije jesu da su međunarodne migracije osobito vjerojatne između prošlih kolonijalnih sila i bivših kolonija, jer su rano uspostavljena kulturna, jezična, investicijska, transportna i komunikacijska veza.

3.2. Prvi val migracije

Pretpovijesna kretanja su vezana uz nastanak i razvitak ljudske vrste, pa sve do migracija o kojima postoje povijesni zapisi. Ukoliko se uzmu u obzir svi hominidi onda su prva kretanja bila u obliku arealne fluidnosti kojom se osigurava biološki transfer genetskog materijala iz jedne populacije u drugu, susjednu, uz slučajne fizičke pomake pojedinih čopora uslijed ekoloških promjena i pritisaka (i u ovom slučaju vrijedi donekle Petersenova tipologija primitivnih migracija).²⁰

Civilizacije donose nove oblike migracija – planske, prisilne, raseljavanja, naseljavanja. Same civilizacije nastaju ekološki induciranim migracijama – miješanje tehnologija i kultura omogućava visok stupanj inovacije i razbijanje tradicionalnih oblika života u određenom geografskom području. Doseljenici pospješuju preoblikovanje konzervativnih struktura i sa sazrijevanje endemski niklih začetaka civilizacije, unoseći novu napetost i dinamiku. Također, doseljenici izravno prenose tehnička i druga dostignuća stečena u sredinama iz kojih su došli.

Također je bitna demografsko-ekonomska slika, pa tijekom 10. stoljeća kada jenjavaju seobe naroda i zadnji pokretni narodi ponovo postaju sjedilački poput Mađara. Prije velike kuge 1350. godine populacija Europe se gotovo udvostručila. Gotovo sve plodne površine su iskorištene, a ponovo se razvija i svećenstvo, znanost i umjetnost. Između 1347. godine i 1351. godine trećina stanovništva Europe umire od kuge, a populacija se dugo ne oporavlja. Ekonomski rast prijašnjih stoljeća također više nije moguć, a nema niti novih površina za daljnju ekspanziju zemljoradnje, a loša žetva je automatski značila glad. Kada su godine bile dobre stvorena je inflacija jer su seljaci pokušavali nadoknaditi gubitke i proizvodili su više nego li je bilo potrebno.²¹

²⁰ Petersen, W. (1966.), A General Typology of Migration, u Jansen, C. (ur.), Reading in the sociology of migration, Oxford: Pergamon Press

²¹ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, dostupno online: www.unizd.hr/portals/13/doc/sociologija_migracija_skripte_1.doc, pristupljeno 23.05.2018.

Povijesne migracije većinom ne odgovaraju suvremenim definicijama migracija jer kod njih nedostaje svijest o drugoj destinaciji, ili pak postoje samo nesigurne informacije o boljim uvjetima života, boljim ekološkim uvjetima privređivanja i boljim zemljištima za poljodjelstvo, koje je dominantan oblik proizvodnje. Većina kretanja je i dalje ekološki inducirana, dok su migracije koje su politički inducirane većim dijelom iseljavanja zbog bijega ili pak kolonizacije i osvajanja. Postoje i primjeri planskog naseljavanja. Kretanja su većinom masovna, a dobrovoljnost i odluke pojedinaca igraju manju ulogu, što znači da migranti nisu potpuno svjesni akteri i nemaju ideju o ekološkim, socijalnim i političkim posljedicama preseljavanja.²²

S druge strane moderne migracije nastaju tek kada se učvršćuju jake države, kada postoje i snažnije političke granice među entitetima, te kada postoje jasne destinacije u kojima su učvršćeni politički i socijalni odnosi. O modernim migracijama se tako može govoriti tek od 14. stoljeća kada su se etablirale jake države čije se granice ne pomiču lako u kojima postoji jasnija politička i socijalna hijerarhija i kada se migracije generiraju zbog jasnih političkih, ekonomskih i socijalnih ciljeva.²³

Dostupni podaci pokazuju da je između 1920. i 1932. godine 52 milijuna Europljana emigriralo u glavne dvije zemlje Amerike, od kojih je 32 milijuna u Sjedinjenim Državama, a 3,5 milijuna u Australiji i Novom Zelandu. Migracijski tokovi ubrzali su se u posljednjim desetljećima 13. i početkom 20. stoljeća, kada su *novi* migracijski izvori (Južna, Srednja i Istočna Europa) počeli mijenjati stare izvore migracijskih tokova (Sjeverna Europa).

Ovi veliki tokovi ljudi odigrali su veliku ulogu u rastu stanovništva odredišnih zemalja. U Argentini je između 1870. i 1910. migracija povećala broj stanovnika za 60%, a radna snaga za 90%. Europa je izgubila 11% stanovništva i 13% radne snage, a neke zemlje kao što su Irska i Italija izgubile su čak 30% radne snage. Te su migracije povezivale Zapadnu Europu, Ameriku i Oceaniju, stvarajući tzv. veliko atlantsko gospodarstvo. U 19. stoljeću možemo evidentirati i velike migracijske tokove u zemljama u razvoju, a posebice tokove ugovornih radova iz Kine i Indije. Međutim, migracija između zemalja u razvoju bila je otežana visokim troškovima u odnosu na prihode, budući da je dohodak migranata u Indiji i Kini bio toliko mali da je samo mali broj nekvalificiranih radnika mogao platiti troškove migracije. Osim toga, migraciju je otežavala i relativna nepokretnost rada. Zahvaljujući unapređenju trgovine

²² Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

²³ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

tropskim primarnim proizvodima, potražnja za plantažama je bila stabilna više od pola stoljeća. Međutim, kada su se izvozne cijene tih proizvoda smanjile, natjecaji za zapošljavanje smanjivali su se, i migracija je završila uglavnom iz ekonomskih razloga. Novo doba sa svojim gospodarskim i tehničko-tehnološkim napretkom, ali i s novim međunarodnim odnosima i unutarnjim političkim sukobima, snažno je povećavalo prostornu pokretljivost stanovništva u suvremenom svijetu. Međunarodna migracija događa se uglavnom u tri smjera: od zemalja u razvoju do razvijenih zemalja (jug-sjever); između razvijenih zemalja i između zemalja u razvoju. Pri tome je u današnjim međunarodnim migracijama gledano po obujmu migracije, a s obzirom na veliku brojnost stanovništva u zemljama u razvoju, dominantna postala migracija između pojedinih zemalja u razvoju, bilo kao spontana migracija, netaknuta i izbjeglička migracija.²⁴

Od 1945. godine nadalje je migracija poprimala sve veće razmjere. Sve do sredine 20. stoljeća u Europi je dominiralo iseljavanje. s krajem kolonijalizma i snažnim ekonomskim rastom nakon II svjetskog rata Zapadna Europa postaje područje snažne imigracije. Tijekom dekolonizacije vraća se velik broj europskih naseljenika, vojnika, službenika zajedno s autohtonim stanovništvom kolonija koje je pomagalo u vladanju kolonijama. Tijekom 50-ih i 60-ih kolonisti su se selili u bivše matične države u Belgiju, Francusku, Italiju, Nizozemsku i Veliku Britaniju. Tijekom sedamdesetih isti proces zabilježen je i u Portugalu. Ovom migracijskom toku pridružuje se i više milijuna ljudi iz Azije, Afrike i Kariba prema Velikoj Britaniji, Francuskoj, zemljama Beneluxa, a kasnije i Portugalu i Španjolskoj. Loši životni uvjeti u bivšim kolonijama, potraga za jeftinom radnom snagom u bivšim kolonijalističkim zemljama pokrenule su val iseljavanja prema spomenutim zemljama. Pri tome je kulturna orijentacija važna za određenje destinacije: poznavanje jezika, postojeće preko-oceanske veze prema metropolama bivših kolonizatora. Zakonodavstvo tih zemalja također omogućuje lakšu imigraciju i naturalizaciju iz bivših kolonija, što je olakšalo useljavanje Ircima, Pakistancima, Bengalcima iz Bangladeša i Anglo-karipskim migrantima useljavanje u Veliku Britaniju, brojnim stanovnicima sjeverne Afrike i zemalja Magreba u Francusku, a Molucima i Surinamcima u Nizozemsku.²⁵

Ovaj tip migracije pretvorio je velike gradove Zapadne Europe u multikulturne otoke unutar etabliranih nacija-država. Nove etničke mreže stvorile su vidljive manjine (npr. Pakistanci u

²⁴ Population Bulletin of the United Nations No. 34/35., ST/ESA/SER.N/34-35, dostupno online: <http://www.un.org/esa/population/pubsarchive/catalogue/catper.htm#4>, pristupljeno 21.05.2018.

²⁵ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

Velikoj Britaniji, Afrikanci u Francuskoj). Nastajanje novih manjina objašnjava održanje lančane migracije i daljnjeg useljavanja iz Azije, Afrike i Kariba usprkos visokoj stopi nezaposlenosti i anti-imigracijskoj politici. Ovaj tip migracije zaključen je predajom Hong Konga Kini, ali postoji i dalje skroman migracijski tok iz bivših kolonija.

Etničke migracije su također vrlo važan tip suvremenih europskih migracija, velik dio migracija od Istoka prema Zapadu pripada upravo ovom tipu migracija. No klasifikacija nije uvijek precizna, te je velik broj etničkih migranata napustio svoje zemlje zbog ekonomskih, a ne političkih razloga, pa su do 1989. godine bilateralni sporazumi pojedinih Zapadnih zemalja i većinom SSSR-a omogućavao je nekim pripadnicima manjina iseljavanje.²⁶

Nakon integracije izbjeglica pokazuje se potreba za novom radnom snagom tijekom 1950-ih u Zapadnoj Europi. Dok su bivše kolonijalne zemlje novu radnu snagu regrutirale iz kontingenta migranata koji su uselili nakon dekolonizacije, srednjeeuropske zemlje otvaraju granice za radnike goste tzv. gastarbajtere – u prvo vrijeme iz Španjolske, Italije, Portugala i Grčke, a kasnije iz Maroka, Alžira, Tunisa, Turske i bivše Jugoslavije. U većini slučajeva radilo se o bilateralnim sporazumima između emigracijske i imigracijske zemlje koji su omogućavali u početku masovno zapošljavanje preko firmi.

Sredinom 1970-ih posljedice naftnog šoka iz 1973. godine usporavaju privredu. Strani radnici se više ne traže i uvode se strogi imigracijski zakoni koji sprečavaju daljnje useljavanje migranta iz južne Europe i sjeverne Afrike, kao i useljavanje stanovnika bivših kolonija. U Zapadnoj Europi, a posebno u Britaniji i Francuskoj loša ekonomska situacija donosi i prve otvorene socijalne napetosti između većinske populacije i tzv. *vidljivih manjina*. Došlo je i do reduciranja broja stranaca, pogotovo u Švicarskoj. Slične mjere provedene u Austriji, Njemačkoj i Švedskoj, dok u isto vrijeme u zemljama Beneluxa, Francuskoj i Britaniji nije došlo do smanjivanja migrantske populacije. Ove mjere ne dovode do potpunog zastoja useljavanja već ga samo usporavaju. Novo zakonodavstvo i sprečavanje useljavanja ujedno je obeshrabrio i povratak postojeće migrantske populacije u zemlje emigracije, pa od gastarbajtera nastaju imigranti.²⁷

Internacionalizacija europskog tržišta rada dovela je preko 20 milijuna ljudi u Zapadnu, Srednju i Sjevernu Europu, i danas preko 20 milijuna ljudi u tim zemljama ima strano državljanstvo, većinom i dalje u nižim slojevima postojećih društvenih ljestvica bez

²⁶ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

²⁷ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

državljanstva zemalja u kojima žive i više od dvadeset godina. U Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj su potpuno isključeni iz političkog života druge i treće generacije imigranata koji i dalje nemaju pravo glasa i građanstvo (izuzetak Njemačka nakon 1999. godine).

Nadalje otvaranje granica između Istoka i Zapada povećalo je i broj ilegalnih imigranata. Razvitak migrantskih mreža omogućuje ilegalnu imigraciju u obliku turizma ili studija, vjerojatno preko 2 milijuna iregularnih migranata.²⁸

Treća skupina migranata koja utječe na opseg i strukturu europskih migracija su izbjeglice i azilanti, a tu se radi o migracijskim strujanjima koja su povezana s političkim krizama ili etničkim konfliktima u zemljama emigracije.²⁹

Elitni migranti su podcijenjeni oblik migracije, a njih čini kvantitativno i kvalitativno stanovništvo; seljenje menadžera i visoko kvalificiranog tehničkog osoblja, poslovnih ljudi, znanstvenici, diplomati, umjetnici, službenici međunarodnih organizacija. Iako poprima sve veće razmjere u posljednje vrijeme, ne smatra se problematičnom u zemljama u koje dolazi, premda menadžeri i znanstvenici ne pokazuju spremnost za asimilaciju i integraciju.³⁰

3.3. Selektivnost migracija

Selektivnost migracije podrazumijeva stanovništvo koje sadrži mnogo demografskih obilježja koja su određene razlikama u uvjetima života i radnog mjesta. Također postoji i samoselekcija migranata koja podrazumijeva različita obilježja stanovništva vezana uz odredišta migracija te upravo ta obilježja razlikuju migrantsko od nemigrantskog stanovništva.

Selektivnost migracija nije fiksna zato jer varira prostorno i vremenski odnosno vezano uz određene karakteristike migrantskog stanovništva. Određene karakteristike koje određuju selektivnost migracija su međusobno povezane, pa imamo nekoliko vrsta selektivnosti migranata. Možemo ih podijeliti prema selektivnosti migranata prema dobi, selektivnost migranata prema spolu, selektivnost migranata prema bračnom stanju i fertilitetu i selektivnost prema zanimanju i obrazovanju.

²⁸ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

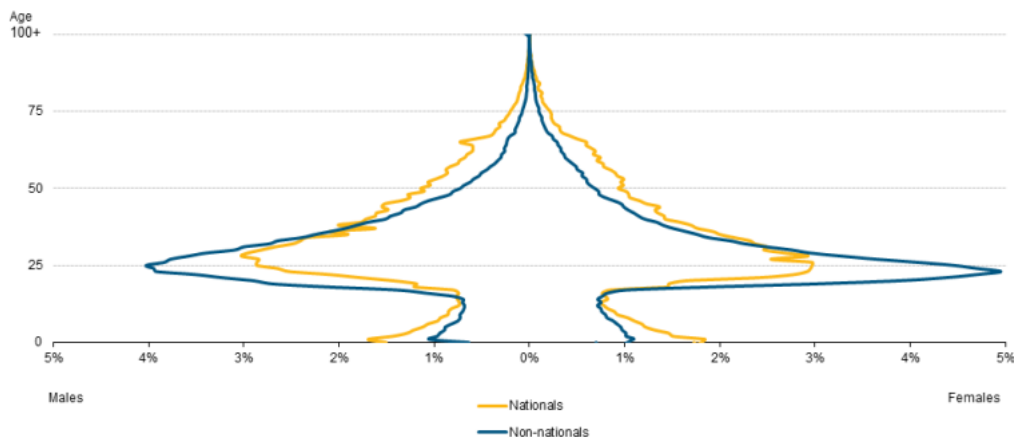
²⁹ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

³⁰ Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, op.cit.

Najviše je zastupljeno mlado stanovništvo u dobi od 20-40 godina starosti. Oni migriraju jer su još zdravi, dobre fizičke kondicije, kreativni, te se lakše prilagođavaju novoj okolini, a uz to je u toj dobi najveća potražnja za radnom snagom.

Kod selektivnosti prema spolu je poznato da nisu jednaki po broju ženski i muški migranti. Jedan razlog jest u društvenim normama, zbog kojih je došlo do ograničavanja zapošljavanja žena. Stoga žene prevladavaju u lokalnim migracijama, zbog uzroka kao što je udaja, a na dulje relacije prevladava migracija muškaraca.³¹

Slika 4. Dobno - spolna struktura migranata

Izvor: Eurostat, dostupno online:

http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/File:Age_structure_of_immigrants_by_citizenship,_EU

28,_2013_(%25)_YB15.png, pristupljeno 23.05.2018.

Na slici 4. je prikazan graf koji prikazuje odnos između selektivnosti migranata državljana prema dobi te selektivnosti migranata/državljana prema spolu. Kao što je u prethodnom tekstu navedeno da uglavnom prevladava mlado stanovništvo, ovaj graf to potvrđuje odnosno na njemu se vidi da je najviše muških i ženskih migranata u prosječnoj dobi od dvadeset i pet godina.

³¹ Wertheimer-Baletić, A. (1999.), Stanovništvo i razvoj, Zagreb: MATE d.o.o., str. 306.-310.

Kod selektivnosti prema bračnom stanju i fertilitetu više migrira mlađe stanovništvo odnosno žene i muškarci koji nisu u braku odnosno koji nemaju djece. Kod selektivnosti migranata prema zanimanju i obrazovanju najzastupljeniji je broj migranata čije se zanimanje traži u zemlji imigracija i to pretežito migranata s višom razinom obrazovanja.³²

³² Kretanje radne snage, dostupno online:
http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/hr,
pristupljeno 23.05.2018.

4. MIGRANTSKA KRIZA U EUROPSKOJ UNIJI

Europa već odavno predstavlja *popularno* odredište globalnih migracijskih tokova, a područje Mediterana tradicionalno je predstavljalo glavni put migranata iz Afrike ili Bliskog istoka. Tijekom 20. stoljeća, područje Europe zahvatili su neki od najvećih izbjegličkih valova i najstrašnijih prisilnih migracija u ljudskoj povijesti, osobito za vrijeme i nakon Prvog, a nedugo zatim i Drugog svjetskog rata. Nažalost, i danas se, iako možda ne u tolikoj mjeri povijest ponavlja i svjedoci smo velike migrantske krize koja je započela 2015. godine.

Više od milijun ljudi je odlučilo, odnosno bilo prisiljeno doći u Europu u potrazi za sigurnošću i boljim životom. Mnogi su koristili izraze kao što su *invazija*, *poplava* ili *rojevi ljudi* kako bi dočarali razmjere migracija i ukazali na ozbiljan problem i jednu od najvećih kriza s kojima se EU suočila od svog osnutka. Suočeni s migracijama, mnogi Europljani s pravom brinu o integraciji tih novih populacija, a sve ozbiljnije terorističke prijetnje dodatno povećavaju strah i zabrinutost.

U cijelom problemu pojavljuje se i pitanje razlike između pojma migrant i pojma azilant ili izbjeglica. Oni svaki za sebe vežu različita prava i zaštitu po međunarodnim zakonima.

Tražitelj azila može se definirati kao osoba koja bježi od progona ili sukoba, te stoga traži međunarodnu zaštitu sukladno Konvenciji o izbjeglicama iz 1951. godine.³³

Izbjeglica je pak tražitelj azila čiji je zahtjev odobren. Međutim, UN smatra da migranti koji bježe od rata ili progona postaju izbjeglice, čak i prije nego što se službeno prime u azil.³⁴

Suprotno tome, ekonomski ili gospodarski migrant je osoba čija primarna motivacija za napuštanje svoje matične zemlje leži u ostvarivanju većih ekonomskih koristi. Izraz *migrant* smatra se krovnim pojmom za sve tri skupine. Ovo se može reći i na način kako su sve izbjeglice migranti, ali i kako svi migranti nisu izbjeglice.³⁵

³³ Lovričević-Stojanović, F. (2006.), O pravu azila (utočišta), Zagreb: Upravno pravo i upravni postupak u praksi - aktualna pitanja i problemi, Inženjerski biro d.d.

³⁴ Kaurin, S. (2014.), Azil u suvremenom međunarodnom pravu, Pravnik, 48, 1 (96), str. 88.

³⁵ 300.000 LJUDI PREŠLO SREDOZEMLJE Tko su izbjeglice, tko su migranti i koje su njihove mogućnosti?, 21.08.2015., dostupno online: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/razlika-izmedju-izbjeglice-trazitelja-azila-i-migranta---397772.html>, pristupljeno 23.05.2018.

Međunarodno pravo jamči svakoj osobi koja bježi od progona pravo tražiti azil u sigurnoj zemlji, a vlasti koje pregledavaju zahtjeve za azil određuju da li se radi o izbjeglicama ili imigrantima. Zakoni o azilu se razlikuju u svakoj europskoj državi, jer EU smatra da je zakon o imigraciji pitanje nacionalne suverenosti. Dakle, osobe za koje se utvrdi kako nisu kvalificirane za dobivanje azila moraju biti deportirane u zemlju porijekla. Neizvjesnost procesa objašnjava zašto mnogi ljudi čak i ne podnose zahtjeve za azilom te i dalje žive u sjeni kao nedokumentirani migranti. U većini slučajeva i oni koji uspiju ostati u Europi obično se bave nisko kvalificiranim poslovima koje lokalno stanovništvo ne želi te se na taj način nastoje ispuniti i takve potrebe za radnom snagom.

4.1. Migrantska kriza

Europa je trenutačno pogođena fenomenom mješovitih migracija, u kojem ekonomski migranti i tražitelji azila putuju zajedno, a nakon učestalih terorističkih napada i prijetnji, sve veća pozornost je usmjerena i na migracije militantnih pripadnika takozvane Islamske države koji su također infiltrirani u ostale migrante. Većina europskih zemalja je tako bila primorana provoditi stroge kontrole na granicama što je dodatno usporilo i otežalo ionako tešku situaciju i doprinijelo rastu napetosti i nesuglasnosti između određenih država članica.³⁶

Konačno odredište velike većine izbjeglica i migranata su najrazvijenije države EU, poput Njemačke, Švedske, Austrije itd. To se poglavito odnosi na Njemačku, koja je primila preko milijun izbjeglica/migranata i u kojoj kancelarka Angela Merkel zagovara i provodi politiku otvorenih granica i prihvata izbjeglica. Merkel je više puta istaknula da Europa zatvorenih granica koja odvraća prave izbjeglice i tražitelje azila nije njezina Europa.³⁷

Hrvatska je pak, za vrijeme najvećeg migrantskog vala, preuzela funkciju tranzitnog koridora te po potrebi blokirala svoj međudržavni promet i većinom slala migrante u susjedne države (Mađarsku i Sloveniju) sa ili bez dogovora što je izazvalo brojne kritike svih pogođenih susjednih država.

Prvih nekoliko godina, sirijske izbjeglice uglavnom su migrirale u susjedne države Jordan, Libanon i Tursku, nadajući se da će se s krajem građanskog rata u Siriji vratiti kući. No, kako

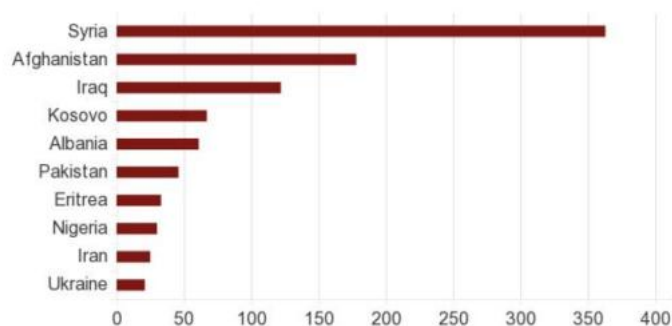
³⁶ 300.000 LJUDI PREŠLO SREDOZEMLJE Tko su izbjeglice, tko su migranti i koje su njihove mogućnosti?, op.cit.

³⁷ Tadić, Dragović, Tadić (2016,), Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU, Zagreb: Policijska Sigurnost, br.1.

se Sirijski sukob intenzivirao 2014. i 2015., a izbjeglice uglavnom nisu bile u mogućnosti pronaći zakonito zapošljavanje i osigurati trajno prebivalište u Libanonu, Jordanu ili Turskoj, sve više njih odlučuje se za migriranje prema Europi.

*Migrantski val je posljedica višegodišnjih tranzicijskih procesa na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi u sklopu tzv. Arapskog proljeća. Ovi su procesi u Siriji i Libiji rezultirali građanskim ratom, ali i uzrokovali nestabilnost i humanitarnu krizu u njima susjednim zemljama, posebno u Turskoj i Libanonu, gdje su najveći izbjeglički centri. Prateći stanje u Siriji i Libiji, mogao se naslutiti ovaj izbjeglički val te se za njega pripremiti uz odgovarajuće analize i procjene. To nažalost nije učinjeno ni u Hrvatskoj ni u drugim zemljama na tzv. Balkanskoj ruti – od Grčke do Njemačke, jer se nije vodilo računa o karakteru ovih tranzicijskih procesa. Riječ je o dugotrajnim i sveobuhvatnim procesima u arapskom svijetu, koji bitno mijenjaju političko i gospodarsko stanje na Mediteranu. Drugim riječima Hrvatska i ostatak EU trebaju se pripremiti za višegodišnje, možda i desetljetno bavljenje s izbjegličkim valom njegovim uzrocima i posljedicama.*³⁸

Slika 5. Porijeklo tražitelja azila u EU 2016. godine

Izvor: Eurostat regional yearbook, dostupno online:

<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149>, pristupljeno 23.05.2018.

Vidljivo je da je sukob u Siriji daleko najveći pokretač migracija, no ne smije se zanemariti trajno nasilje, siromaštvo i općenito loša gospodarska situacija u ostalima zemljama kao što su

³⁸ Tadić, Dragović, Tadić (2016,), op.cit., str. 14.-41,

Afganistan, Irak, Eritreja, ali i siromaštvo u Kosovu i Albaniji, koji su također odigrali veliku ulogu i stvaranju migrantskog vala za kojeg Ujedinjeni narodi i Svjetski program za hranu nisu bili pripremljeni, barem ne na ovoj razini.

Početak rujna 2015. godine kriza je dosegla svoj vrhunac nakon što je Mađarski premijer Viktor Orban odlučio zatvoriti granične prijelaze prema Srbiji. Hrvatska se za vrijeme krize našla na tzv. Balkanskoj ruti preko koje u EU pristiglo više od 800 000 migranata. Nakon zatvaranja granice sa Srbijom, glavni put izbjeglica prema zapadnim zemljama bio je preko Hrvatske koja postaje svojevrsni prihvatni centar za zbrinjavanje izbjeglica. Granični prijelazi između Slovenije i Hrvatske iz dana u dan bili su pretrpani izbjeglicama. Usprkos tome, Slovenija je sredinom studenog postavila takozvanu *žilet-žicu* na granici s Hrvatskom koja je imala minimalan efekt prema sprječavanju ilegalnih prijelaza granice, ali je zato razljutila građane s obje strane granice te bila povodom nemalog broja prosvjednih nota.³⁹

Početni otvoreni stav prema izbjeglicama u Europi se počeo mijenjati. Sve veće nezadovoljstvo u nekim zemljama je preraslo i u prosvjede, a dodatni strah i nepovjerenje prema izbjeglicama uzrokovani su manjim incidentima u kojima su migranti sudjelovali. Politika otvorenih vrata koju je u prvom planu zagovarala Njemačka, sve više je nailazila otvoreno kritiziranje, prvenstveno susjednih zemalja.

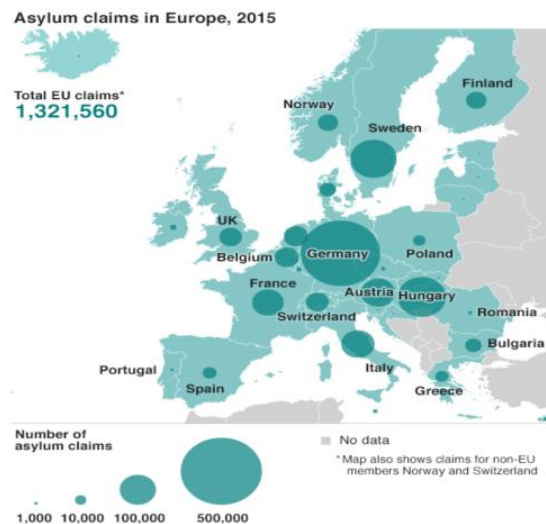
³⁹ Slovenska žilet-žica gotovo na četvrtini granice s Hrvatskom, 30.09.2017., dostupno online: <https://www.vecernji.hr/vijesti/slovenska-zilet-zica-gotovo-na-cetvrtini-granice-s-hrvatskom-1197948>, pristupljeno 23.05.2018.

Slika 6. Prikaz balkanske rute

Izvor: Dearden, L. (2015.), 6 charts and a map that show where Europe's refugees are coming from - and the perilous journeys they are taking, dostupno online: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-six-charts-that-show-where-refugees-arecoming-from-where-they-are-going-and-how-they-10482415.html>, pristupljeno 23.05.2018.

Slika 7. Prikaz zemalja s najvećim brojem zahtjeva za azil u 2015. godina

Izvor: Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts, 04.03.2016., dostupno online: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>, pristupljeno 23.05.2018.

Nekontrolirani priljev migranata, povećanje broja ilegalnih migranata, sve veći broj smrtnih slučajeva uzrokovanih ilegalnim pokušajima prelaska granica kao i sve veći broj terorističkih

napada i prijetnji predstavljaju ozbiljan sigurnosni problem svim zemljama Europske zajednice. U posljednjih nekoliko godina stotine tisuća ljudi je uspjelo ući na teritorij Europske unije i, u pravilu, zatražiti azil. Međutim Dublinski sustav azila, uspostavljen u okviru Schengenskih sporazuma, nije stvoren za ovakve masivne priljeve izbjeglica dok klasični sustav za prihvata izbjeglica u ovakvom opsegu nije bio kvalitetno riješen.⁴⁰ Prelazak vanjske granice Europske unije je moguć samo na graničnim prijelazima i sve osobe koje i uđu nezakonito na teritorij moraju se registrirati, točnije podnijeti zahtjev za azil, što u ovom migracijskom valu nije poštovano na cijeloj ruti od Grčke do Njemačke. Iako je Europska unija jako gospodarsko tržište, postavljanje pitanja o realnim kapacitetima prihvata i uključivanja u društveno-gospodarski život se ne pojavljuje i ne postavlja dovoljno.⁴¹

4.2. Mogućnosti nastale migracijama

Europsko građanstvo označava pravo slobodnog kretanja iz države u državu ili pravo na zapošljavanje odnosno pravo traženja posla u drugoj državi, pravo na rad u drugoj državi, pravo na boravak u drugoj državi s ciljem zaposlenja te pravo jednakog prava pristupa na tržište rada. Europska unija je donijela zajedničko stajalište prema slobodi kretanja zbog toga što su se članice EU-15 bojele da bi se slobodnim kretanjem ljudi prilikom proširenja Europske unije dovelo do veće imigracije iz novih članica. Došlo se do rješenja modela „2+3+2“ odnosno u trajanju od 7 godina koji je vezan na slobodu kretanja radnika u stare članice iz novih.

Prve dvije godine se odnose na primjenu nacionalnih mjera odnosno na bilateralne sporazume s pristupajućom državom. Švedska i Irska su liberalizirale državljanima novih članica pristup tržištu rada. Obaveznu registraciju uvela je Velika Britanija dok su se Belgija, Grčka, Španjolska, Luksemburg, Francuska, Finska i Njemačka koristile restriktivnim imigracijskim režimom odnosno radnicima iz novih članica bila je potrebna radna dozvola. Slobodan pristup uz neka ograničenja uvele su Irska i Velika Britanija dok su Portugal, Italija, Nizozemska te Austrija uvele restriktivan imigracijski režim, ali uz određene kvote. Slobodan pristup na

⁴⁰ Europski Parlament, Politika azila, dostupno online: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.12.2.html, pristupljeno 23.05.2018.

⁴¹ Tadić, Dragović, Tadić (2016,), op.cit., str. 30.

tržište rada uvela je samo Švedska. Došlo se do zaključka da su ta ograničenja koja su uvele pojedine zemlje dovele samo do većeg broja neregistriranog rada. Do smanjenja stope nezaposlenosti došlo je kod novih članica te su veći problem bile imigracije iz zemalja izvan Europske unije dok su puno manje problema stvarale imigracije zemalja novih članica. Do 2011. godine samo su Njemačka i Austrija imale radne dozvole i određena ograničenja, Velika Britanija i dalje obaveznu registraciju dok kod ostalih članica Europske unije je bio slobodan pristup na tržište rada.⁴²

Kod odlaska u drugu državu radnici dolaze do pravnih i administrativnih prepreka. Mobilnost radne snage ima veliki utjecaj na gospodarski rast, stručnu osposobljenost te zaposlenost. Europska unija raznim mjerama pokušava izbjeći prepreke s ciljem poboljšanja stanja zaposlenih. Stare države članice su isto poduzimale određene mjere u svrhu poboljšanja mobilnosti radne snage. Te mjere obuhvaćaju aktivnosti sektorskog zapošljavanja, poticanje mobilnosti nezaposlene radne snage te poticanje mobilnosti unutar javne uprave. Nedovoljna migracija radnog stanovništva je uzrok nedovoljnog broja stručnjaka u određenim državama članicama. Da bi europsko tržište rada bilo konkurentno potrebno je povećati mobilnost radnog stanovništva, a ujedno stručnjaka i radnika.⁴³

⁴² Kersan-Škabić, I.(2012.), Ekonomija Europske unija, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 280.-292.

⁴³ Kapural M., Kranjčević J. i dr. (2005.), Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Zagreb: Institut za javne financije, str. 83.-107.

5. TRŽIŠTE RADA

Tržištem rada upravljaju sile ponude i potražnje. Poslodavci unajmljuju radnike, a radnici nalaze zaposlenje putem tržišta rada.⁴⁴ Takvo tržište uključuje pripremu radnika, njihovo zapošljavanje, napredovanje, otkaze, čekanje na posao, konkurenciju u traženju posla i na samom poslu. Trguje se vještinama, znanjem, potencijalom, vremenom. Poduzeće će sukladno zahtjevima pozicije, ponudi rada, cijeni odnosno plaći za koju može dobiti određenu razinu kvalitete te prema evaluaciji kandidata, odlučiti što će kupiti.

Iskustvo, obrazovanje i ocjene, nagrade, rezultati, vještine, potencijal, intelektualni kapaciteti te sposobnost napredovanja na svim područjima čine radnike sjajnim proizvodom.

Tržište rada dijeli s drugim tržištima karakteristike kao što su konkurencija ili sukob. Obično ima mnogo tražilaca radnog vremena, a gotovo uvijek ima mnogo ponuđača. Malo je tržišta koja su toliko konkurentna kao tržište rada. Na konkurentnom tržištu rada, potražnja za radom je cijenama prilagođen zbroj potražnje za radom samostalnih poslodavaca, a ponuda rada je zbroj odgovora pojedinih radnika na razne nadnice.⁴⁵

Ravnotežnu cijenu i razinu zaposlenosti određuju tržišna ponuda i potražnja. Konkurentno tržište znači kako je puno teže izdvojiti se jer kvalitete i vještine značajno određuju uspjeh. Izbor je velik, a potražnja je ograničena. S obzirom na loše gospodarsko stanje u mnogim zemljama, potražnja se smanjuje što rezultira porastom broja nezaposlenih. Susretom ponude i potražnje tržište počinje djelovati. Analiza ponude i potražnje na tržištu rada ima zadatak objasniti i razlučiti čimbenike koji utječu na njihovo formiranje i kretanje. Dok funkcija potražnje ima kontinuirano silaznu putanju, funkcija ponude ima kontinuirano uzlaznu putanju.

Potražnja za radom je količina posla koju poslodavci mogu u određenom razdoblju pružiti za različite plaće u danom periodu.

Ponuda radne snage predstavlja broj sati u kojima radna snaga želi raditi na stjecanju radnih mjesta, a glavna obilježja ponude za posao su veličina populacije i način na koji provode svoje vrijeme.

⁴⁴ Bowles, S., Edwards, R. (1991.), Razumijevanje kapitalizma, Zagreb: Školska knjiga, str. 158.

⁴⁵ Campbell, C. R., Brue, S.L., Suvremena ekonomija rada, u McGraw-Hill, (1993.), Teorija savršeno konkurentnog tržišta rada, Zagreb: MATE, str. 155. - 190.

5.1. Potražnja za radom

Kod potražnje za radom, među brojnim faktorima koji ju određuju, valja izdvojiti nekoliko ključnih čimbenika:⁴⁶

- *Cijena radne snage* tj. nadnica, temeljni je element koji određuje količinu potražnje. Naravno da će poslodavac zaposliti više radne snage ako je cijena rada niska, i obrnuto, rast cijene radne snage rezultirat će smanjenom potražnjom.
- *Promjena tehnologije* znatno utječe na potražnju. Nove tehnologije rezultiraju smanjenjem potražnje za radnom snagom u postojećoj proizvodnji, ali utječu na kreiranje dodatne potražnje za novonastalim zanimanjima i profesijama.
- *Promjene cijene ostalih faktora*. Utjecaj cijena ostalih faktora analiziramo pod uvjetom da tehnologije ostaju nepromijenjene. Način na koji će ostali faktori utjecati na cijenu rada zavisi o njihovu odnosu u kojem oni mogu biti supstituti ili komplementi.
- *Očekivanja*. Ukoliko poslodavac očekuje rast potražnje za njegovim proizvodima tada će težiti angažiranju nove radne snage.
- *Preferencije poslodavaca* determiniraju relativno značenje drugih faktora za zapošljavanje radne snage. Ako poslodavac preferira iskusniju radnu snagu, logično je da će zapošljavati relativno starije osobe.

Pri potražnji radne snage polazi se od pretpostavki da je potražnja za radnom snagom tržišna potražnja, da se troškovi plaća radnika mjere isključivo nadnicom po satu rada, da je jedini cilj svakog poslodavca maksimizirati njegov profit, da je tržište rada savršeno konkurentno i da je produktivnost uvijek konstantna i da je svaki radnik jednako učinkovit.

5.2. Ponuda rada

Suvremena stajališta definiraju ponudu rada kao funkciju izbora pojedinaca između različitih profesija pri čemu visina nadnice nije uvijek jedini kriterij po kojem se formira ponuda. Cilj svakog pojedinca je životna ugodnost, ali i ostvarenje dohotka kako bi se ona zadovoljila. Ponuđač donosi odluku kako će i u kojem omjeru zadovoljiti ciljeve pojedinaca. Ponudu

⁴⁶ Družić, I. (2004.), Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva, Zagreb: Politička kultura, str. 91.

radne snage moguće je analizirati kao izbor između aktivnosti koje generiraju dohodak i onih aktivnosti koje ga ne generiraju.

Ponuda ima svoje determinante te ovisi o različitim varijablama: cijena, promjene u cijeni rada na ostalim tržištima, vrijeme kvalifikacije, očekivanja i preferencije, koje sve utječu na količinu ponuđenog rada.⁴⁷

5.3. Ekonomski efekti promjena u ponudi rada

Smanjivanjem populacije smanjiva se i ponuda radnika te se snižava stopa participacije radnika. Upravo zaposlenost i produktivnost su jedno od najvažnijih izvora ekonomskog rasta. Problem ekonomskog rasta, zaposlenosti i produktivnosti rada su demografske promjene koje imaju utjecaj na starenje radnika. Različite su potrebe štednje i potrošnje kroz životni ciklus isto kao što i postoji različita mogućnost zarade. Stariji i mladi više troše nego štede na početku životnog ciklusa isto kao i na kraju životnog ciklusa te to utječe na ekonomski rast.

Zbog promjene ponude rada trebaju se tražiti rješenja od strane donositelja političkih i ekonomskih odluka da se nadomjesti gubitak u ponudi rada. Prvo rješenje je da se gubitak radne snage nadomjesti produktivnošću radne snage, a drugo je da se poveća stopa participacije radnika koji je bitan interes svake nacionalne ekonomije. Kombinacija porasta produktivnosti i zaposlenosti predstavlja ekonomsku uspješnost. Postoje dva povećanja stopa participacije radnika i to su povećanje neto migracija priljeva te povećanje vremena zadržavanja radne snage na tržištu rada. Početkom 21. stoljeća EU je prihvatila demografske promjene.⁴⁸

5.4. Fleksibilnost tržišta rada

Kako se poduzeća, gospodarstva i zemlje susreću sa sve većom konkurencijom otkako su tržišta otvorena globalnom natjecanju, konkurentnost pojedinog poduzeća ili gospodarstva na

⁴⁷ Družić, I. (2004.), op.cit., str. 115.

⁴⁸ Vehovec, M. (2009.), Ponuda rada i izazovi starenja radne snage – Hrvatska u EU perspektivi, Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti

globalnom tržištu uvelike ovisi o mogućnosti uspješne prilagodbe promjenama tržišta i iskorištavanju mogućnosti najnovijih tehničkih i tehnoloških dostignuća.⁴⁹

Mnogi stručnjaci smatraju da je stvaranje fleksibilnih tržišta rada jedan od odgovora za rješavanje stalnih visokih razina nezaposlenosti u mnogim dijelovima svijeta. Konkurentnost tvrtke ponajviše ovisi o njezinoj sposobnosti da se promijeni te usvaja i primjenjuje najnovija tehničko-tehnološka dostignuća. Poduzeće mora imati radnu snagu koja je fleksibilna što se tiče zapošljavanja i otpuštanja, te koji se lako prilagode svakakvim vještinama i poslovima.⁵⁰

Povećanje fleksibilnosti radnog vremena može pomoći poduzeću u zadržavanju istih izdataka za zaposlene i povećanje ponude radne snage, a povećanje fleksibilnosti u sustavu plaća i organizacije rada može unaprijediti poslovanje određene tvrtke. Zbog navedenoga tržišta koja su fleksibilnija od drugih, imaju veću sklonost da postanu konkurentnija i s većim profitom. Za radnike je fleksibilno tržište omogućilo lakši pronalaskom posla, zatim mogućnost prelaska na bolji posao i učenja novih znanja i vještina. U modernom društvu potrebe radnika su se promijenile. Sve više ljudi teži ravnoteži između posla i drugih interesa, kao što su obitelj, obrazovanje i odmor. Praksa fleksibilnoga rada pogotovo pomaže starijim ljudima i ženama s djecom koji su još uvijek dio radne snage. Kao četiri glavne vrste fleksibilnosti navode se fleksibilnost radnog vremena, fleksibilnost zaposlenja, zatim fleksibilnost plaća i fleksibilnost organizacije rada.⁵¹

Negativno tumačenje fleksibilnosti rada podrazumijeva veću dostupnost i prilagodljivost svakog radnika promjenama i zahtjevima koje pred njih stavljaju različiti poslodavci. Većina se sindikata protivi tom obliku fleksibilizacije, jer smatraju da svaka fleksibilizacija rada treba ići u korist radnika, pritom omogućavajući im veću slobodu pri organizaciji rada i privatnog života, uz bolje uvjete napredovanja. Idealno bi bilo ostvariti tržište rada koje će zadovoljiti potrebe svih socijalnih partnera, poslodavaca i sindikata.⁵²

Fleksibilne mjere se mogu uvesti jednostranim djelovanjem poslodavaca, zakonodavstvom, kolektivnim pregovaranjem, individualnim ugovorima o radu, socijalnim dijalogom ili kombinacijom tih metoda. U tradicionalnom hijerarhijskom sustavu upravljanja direktori i nadzornici utvrđuju i provode pravila, no suvremene tehnike menadžmenta jače naglašavaju

⁴⁹ Lowther, J. (2003.), *Fleksibilnost radne snage i uloga hrvatskih socijalnih partnera u njezinu povećanju*, Zagreb: Financijska teorija i praksa, 27, str. 457.-479.

⁵⁰ Lowther, J. (2003.), *op.cit.*

⁵¹ Lowther, J. (2003.), *op.cit.*

⁵² Lowther, J. (2003.), *op.cit.*

sudjelovanje zaposlenih poput timskog rada. Zakonodavstvo se može koristiti za promicanje fleksibilnosti, no ono je po svojoj prirodi manje uspješan način promicanja fleksibilnosti nego postupci koje uglavnom nadziru uobičajene strane u radnom odnosu, a to su poslodavci i radnici. Kolektivno pregovaranje ima prednost jer je ono fleksibilniji instrument koji omogućuje onima na koje se promjene odnose da utvrde vrstu promjena te brzinu i načine njihova provođenja. Pojedinačni ugovori o radu omogućuju radnicima i poslodavcima određivanje uvjeta ovisno o posebnim situacijama tako da se za obje strane ostvari maksimalna fleksibilnost.⁵³

Zemlje poput Italije, Španjolske, Francuske i Hrvatske, koje imaju vrlo rigidno tržište rada, imaju veću stopu nezaposlenosti i niže stope gospodarskog rasta nego Sjedinjene Američke Države, Njemačka, Velika Britanija, Nizozemska i Irska koje imaju fleksibilnije tržište rada jer su u prvoj skupini zemalja troškovi zapošljavanja i otpuštanja radnika visoki, što dovodi do visoke nezaposlenosti.⁵⁴

U većini europskih zemalja vlade su pokazale jasnu predanost socijalnom partnerstvu u provođenju fleksibilnosti tržišta rada. Europske zemlje koje su uspješno smanjile nezaposlenost kao Irska, Danska i Nizozemska uvele su fleksibilnost usvajajući prijedloge vlada, socijalnih partnera i mjerodavnih ustanova vezanih za promijenjenu globalnu konkurentnu okolinu. To potvrđuje da nije nužno usvojiti američki model radnih odnosa kako bi se razvila fleksibilnija radna snaga.⁵⁵

Djelovanje države potrebno je kako bi se odredio okvir za poticanje kolektivnog pregovaranja kao načina rješavanja promjenjivih okolnosti u svijetu rada. Ponekad država intervenira na izravniji način na tržištu rada kako bi nadoknadila slabosti kolektivnog pregovaranja kao što je slučaj sa Irskom i Norveškom. U zemljama poput Australije, Novog Zelanda, Velike Britanije i SAD-a, država nema aktivnu ulogu i uglavnom ostavlja poslodavcima i sindikatima slobodu utvrđivanja uvjeta zaposlenja, kao i načina njihovih međusobnih odnosa. Europske zemlje koje su drastično smanjile nezaposlenost zahvaljujući fleksibilnosti tržišta rada su Irska i Nizozemska.⁵⁶

⁵³ Lowther, J. (2003.), op.cit., str. 457.-479.

⁵⁴ Celija, M. (2015.), Konkurentna i nekonkurentna tržišta rada, Diplomski rad, Pula: Fakultet ekonomije i turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

⁵⁵ Celija, M. (2015.), op.cit.

⁵⁶ Celija, M. (2015.), op.cit.

Mnogi se ljudi ne žele cijeli radni vijek vezati za jednog poslodavca, a većina nastoji uskladiti rad i druge interese. Mnoge osobe žele raditi, ali ne s punim radnim vremenom. Ipak, svi oni nastoje imati zaštitu utvrđenu zakonom i ostvariti prava iz rada.

Zemlja sa vjerojatno najfleksibilnijim tržištem rada u svijetu su Sjedinjene Američke Države. Pitanje je što čini američko tržište rada tako fleksibilnim. Jedan od razloga zasigurno je mala uloga zakonodavstva na tržištu rada. Američki radni odnosi uglavnom se reguliraju kolektivnim pregovaranjem, ponajviše za proizvodne radnike tzv. plave ovratnike, i pojedinačnim ugovorima koji većinom obuhvaćaju druge kategorije zaposlenih. Diljem svijeta vodi se velika rasprava o tome je li fleksibilnost američke radne snage dobra ili ne. Kao pozitivno ističe se to što pojedinci mogu odlučiti o vlastitim ciljevima i određivati svoje profesionalno napredovanje. Osobe sa specifičnim vještinama i vještinama velike vrijednosti mogu postići veća primanja jer stalno postoji mogućnost da prijeđu u neku drugu tvrtku. Zahvaljujući fleksibilnosti plaća i rada, američke su tvrtke povećale proizvodnost i profitabilnost.⁵⁷

Hrvatska nema potrebnu paletu mjera aktivne politike zapošljavanja, što je sastavni dio razvojnih programa svih naprednijih zemalja i zaostaje za razvijenim zemljama po ulaganju u programe aktivne politike zapošljavanja, kao što su posredovanje pri zapošljavanju, osposobljavanje, usavršavanje i prekvalifikacija, poticanje samozapošljavanja te subvencioniranje plaća i zapošljavanja. Uloga socijalnih partnera u Hrvatskoj je ostvariti kompromis fleksibilnosti tržišta rada i sigurnosti zaposlenja. Radnici trebaju odgovarajuće uvjete rada i sigurnost primanja. Hrvatske tvrtke bi trebale staviti naglasak na razvoj ljudskog potencijala te upotrebom suvremenih tehnika upravljanja ljudskim resursima omogućiti da zaposleni mogu obavljati raznovrsne složene zadaće i rješavati različite probleme. Sindikati bi trebali imati aktivnu ulogu u ostvarivanju društva u kojemu su uobičajene fleksibilnost vještina, promjene posla i cjeloživotno obrazovanje.⁵⁸

Povećanje fleksibilnosti hrvatske radne snage samo je dio potrebnih promjena koje bi osposobile hrvatske radnike i poslodavce za natjecanje s najboljima na svijetu. Važni aspekti tih promjena jesu reforma obrazovanja, usavršavanje, osposobljavanje i obučavanje odraslih, porezna politika, reforma mirovinskoga i zdravstvenog sustava, unaprjeđenje znanja menadžmenta i korporacijskog upravljanja te poboljšanje infrastrukture. Sva navedena

⁵⁷ Celija, M. (2015.), op.cit.

⁵⁸ Lowther, J. (2003.), op.cit., str. 476.

područja međusobno su povezana te će bez odgovarajućeg pristupa i aktivne uloge socijalnih partnera i drugih dijelova društva zakonodavne promjene povećanja fleksibilnosti tržišta rada imati mali učinak na hrvatsku konkurentnost.⁵⁹

5.5. Utjecaj migracija na tržište rada

Danas se broj migranata stalno povećava te iznosi oko 3,1 posto svjetske populacije. Migracije se danas smatraju jednom od glavnih pokretačkih sila. Radnici u potrazi za poslom odlaze uglavnom na tržište gdje je viša nadnica te se ujedno i na tom tržištu povećava zaposlenost, a gdje je nadnica niža se zaposlenost smanjuje.

Jedna od pretpostavki je da se sve više smanjuje zaposlenost domaćih radnika na tržištu s višom nadnicom zbog toga jer migranti snižavaju cijenu nadnice odnosno preuzimaju poslove domaćim radnicima. To je prema mišljenju većine negativan utjecaj imigracije na domaće radnike. Negativna posljedica emigracija je i odljev visokoobrazovane radne snage iz zemlje emigracije zbog gubitka na povrat investicija u obrazovanje te budućih zarada. Bez obzira na nezaposlenost na tržištu rada Europske unije, iz nekih istraživanja vidljivo je da postoji nedostatak radne snage i to zbog raznih kvalifikacija, regionalnih različitosti ponude i potražnje te demografskih trendova u Europskoj uniji. Rješenje za te probleme su porast imigranata nevezano za obrazovanost te porast kretanja domaće radne snage.⁶⁰

Prošlih godina se sve intenzivnije provode istraživanja o utjecaju migracija na tržište rada te su dobiveni različiti empirijski rezultati i unutar jedne studije primjenom druge metodologije, a ne samo od studije do studije, s time da je najčešća analiza cross-section analiza i panel analiza. Kod panel analize je razdoblje promatranja utjecaja migracije na tržište duže od onoga u cross-section analize.

Prvo istraživanje napravila je Jean Grossman 1982. koristeći model prostorne korelacije. Dolazeći do rezultata da se imigranti uglavnom doseljavaju na mali broj određenih mjesta.⁶¹

⁵⁹ Lowther, J. (2003.), op.cit., str. 457.-479.

⁶⁰ Penava, M. (2011.), Utjecaj migracija na europsko tržište rada, Ekonomska misao i praksa, str. 337.-339.

⁶¹ Grossman, J. (1982.), The Substitutability of Natives and Immigrants in Production, The Review of Economics and Statistics, vol. 64, str. 596.-603.

Borjas 1982. godine vrši analizu veličine konkurencije između imigranata i domaće radne snage na tržištu rada te dolazi do rezultata da imigranti nemaju veliki utjecaj na nadnicu za domaće stanovništvo.⁶² On koristi metodologiju procjene umjesto prostorne korelacije jer smatra da metoda prostorne korelacije ima velikih nedostataka te se njegovo istraživanje bazira na usporedbu radnika prema kvalifikaciji te njihov utjecaj na nadnice. Borjas 2003. godine razvija novi način procjene utjecaja imigracije na tržište rada i analizira varijacije kod ponude rada gdje sudjeluju različite grupe ovisno o njihovom obrazovanju.

Ekonometrijski rezultati pokazuju da imigracija stvarno smanjuje nadnice i ponudu rada domaće radne snage. Upozorava se da se ne smije zanemariti mogućnost da imigranti određene razine kvalifikacija imaju utjecaja na zapošljavanje radnika druge razine kvalifikacija.⁶³

5.6. Integracija migranata na europsko tržište rada

Uz složenost migracija, kao najčešći uzrok poteškoća pri određivanju točnih pokazatelja gotovo u svim zemljama Europske unije navodi se i manjkavost statističke osnove koja registrira migracijske procese. Čest slučaj je da su podaci koji se koriste teško dostupni, a zatim u velikom broju slučajeva i neusporedivi, što dodatno otežava identifikaciju utjecaja migracija na tržište rada. Takvi problemi su prvenstveno posljedica načina bilježenja demografske statistike, gdje se kao kriterij uzima nacionalnost, a ne mjesto ili zemlja rođenja. Iz tog razloga nije moguće razlikovati osobe koje su rođene u inozemstvu (imigrante) i one koje su rođene u zemlji imigracije, ali nisu preuzele nacionalnost zemlje u kojoj su rođene. Općenito, može se reći kako su migracije statistički najlošije praćena demografska pojava.

Pogođena migrantskom krizom, Europa je od 2015. godine suočena sa velikim porastom zahtjeva za azil, a samo u toj godini zabilježeno je više od milijun zahtjeva. Teret krize su najviše podnijele Italija, Mađarska i Grčka preko kojih su se migranti nastojali prebaciti do krajnjeg odredišta i azila prvenstveno u Austriji, Njemačkoj i Švedskoj. Profili i podrijetlo migranata, kao i njihovi motivi dolaska su različiti, a većina njih dolazi u Europu s ciljem trajnog naseljavanja zemlje domaćina. Dugoročno gledano, uz velika novčana izdvajanja i

⁶² Borjas G.J. (1982.), The Earnings of Male Hispanic Immigrants in the United States, *Industrial and Labor Relations Review*, str. 343.-353.

⁶³ Penava, M. (2011.), *op.cit.*, str. 340.-345.

ulaganja u ljudske resurse, integriranje migranata u domaće gospodarstvo može se pozitivno odraziti na ekonomske učinke. Pogotovo u zemljama koje imaju nedostatak radne snage i problem starenja društva.

Integracije možemo definirati kao proces uključivanja i prihvaćanja imigranata u glavne institucije i društvo neke države. Kada govorimo o integracijama važno je naglasiti da se radi o dvosmjernom procesu prilagodbe između imigranta i društva u koje dolaze. Prema najnovijim teorijama i pristupima u integracijski proces se uključuje i zemlja porijekla migranata te tako integracije promatraju i kao trodimenzionalna pojava. Nadalje, od velike je važnosti istaknuti da se integraciju mora promatrati i istraživati u odnosu na društvo i specifičnost njihovih obilježja.

Integracijski procesi odvijaju se u okviru tri dimenzije. Prva *političko-pravna dimenzija* ispituje jesu li i uolikoj mjeri migranti ravnopravni članovi političke zajednice. *U okviru društveno-ekonomske dimenzije* integracije glavno pitanje se odnosi na položaj imigranata na tržištu rada te imaju li migranti i njihovih članovi obitelji jednaka prava i jednake mogućnosti na zaposlenje kao i domaći radnici te imaju li mogućnost jednakog pristupa ostalima socijalnima pravima i beneficijama kao što su pravo na rad, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stanovanje. Treća *kulturno-religijska dimenzija* odnosi se na kulturno i religijsko nasljeđe migranata te na spremnost migranata, ali i zemlje domaćina na prihvaćanje takvih razlika.

Primjer uspješnog integriranja migranta u društvo zasigurno su skandinavske zemlje koje već dugi niz godina uspješno odgovaraju na rastuće priljeve migranata različitih etničkih skupina. Preporučene politike i prakse za uspješno prihvaćanje migranata u prvom redu se odnose na ranu ponudu jezičnih i ostalih tečajeva kako bi se migrantima koji imaju perspektivu što prije odobrio ostanak u zemlji domaćinu. Dolaskom u novu zemlju migranti se suočavaju s brojnim problemima i zahtjevima za što bržom prilagodbom u novo društvo, a većina njih se mora naviknuti i izmijeniti osobne, ekonomske i društvene stavove koje su do sada imali.

Sve veći je broj onih koji zagovaraju uvođenje raznih migracijskih ograničenja kako bi se direktno utjecalo na priljev imigranata. Prema tome, može se reći kako su Europske zemlje generalno gledajući skeptične prema migrantima, no praksa ipak pokazuje kako je utjecaj migracija na europsko tržište rada slabo izražen.

Humanitarni migranti su posebno ranjiva skupina te zbog toga politike usmjerene prema njihovom zbrinjavanju i integriranju u društvo moraju biti ciljane, koordinirane i

sveobuhvatne. Zbog prisilne prirode njihove migracije i brojnih traumatskih iskustva, mnogi migranti pate od psihičkih poteškoća. Također se suočavaju i sa brojnim barijerama, puno većim od onih s kojima se susreću ostali ekonomski migranti.

Ukoliko analiziramo tržište rada EU, uočavamo da se ono suočava s manjkom radne snage usprkos visokoj nezaposlenosti. Razlozi su brojni; s jedne strane imamo različite preferencije, kvalifikacije i regionalne nepodudarnosti između ponude i potražnje za radom, a s druge prevladavajuće demografske trendove u EU. Kako bi se taj problem nadvladao, dvije su opcije – porast priljeva imigranata, kako visoko, tako i nisko kvalificiranih, ili povećanje mobilnosti domaćih radnika.

Jedno od temeljnih načela je sloboda kretanja radnika povezanih s različitim pitanjima kao socijalna sigurnost, vize, državljanstvo, migracije radnika te priznavanje kvalifikacija. Europska unija omogućava slobodu kretanja radnika s ciljem traženja boljih uvjeta života i rada. Europa tako omogućava bolji životni standard pojedinca te također smanjuje socijalne pritiske u siromašnijim zemljama Europske unije. Poboljšava uvjete života radnika koji ostaju u Europskoj uniji.⁶⁴

Razvitkom novih zemalja članica migracijski pritisci će se smirivati i ostvarivati će se sloboda kretanja i izjednačivanja uvjeta rada i životnog standarda. Smirivanje i usmjeravanje migracija između slabije razvijenih i više razvijenih zemalja EU podrazumijeva rast investicijskih inicijativa, strukturne promjene i rast u slabije razvijenim zemljama.

Važno je i naglasiti da svi radnici koji dolaze iz skupine zemalja koje su pristupile EU, 1. svibnja 2004. ili 1. siječnja 2007., imaju prioritet u odnosu na radnike koji dolaze iz trećih zemalja. Jednom kada je radnik dobio pristup tržištu rada starih zemalja članica, ima jednaka prava kao i radnici s državljanstvom starih članica EU. Svaka nova zemlja članica ima pravo primijeniti jednaka ograničenja na radnike iz starih zemalja članica, kakva ta zemlja primjenjuje na njihove radnike.

Treba napomenuti kako se u temeljnim osnivačkim ugovorima Europske unije direktno ne spominje integracija imigranata, a to se mijenja tek *Ugovorom iz Amsterdama* koji je stupio na snagu 1999. godine te koji sadržava dvije odredbe vezane uz integraciju. U članku 73. toga ugovora navodi se kako se od Europskog Vijeća zahtijeva da usvoji mjere

⁶⁴ Obadić, A. (2008.), Kretanje hrvatske ponude rada i njen utjecaj na migracijske tokove, Migracijske i etničke teme 24, Zagreb: Katedra za makroekonomiju i gospodarski razvoj, Ekonomski fakultet, str. 91.–108.

imigracijske politike koje se između ostaloga odnose na uvjete ulaska migranata u zemlju kao i njihovog boravka u toj zemlji. Također se ukazuje i na standardne procedure koje države članice moraju poštovati s obzirom na boravišne dozvole vizni režim i spajanje obitelji. Nadalje, navodi se kako migranti s odobrenim boravkom u jednoj od članica EU-a imaju pravo boravka i u ostalim zemljama članicama.⁶⁵

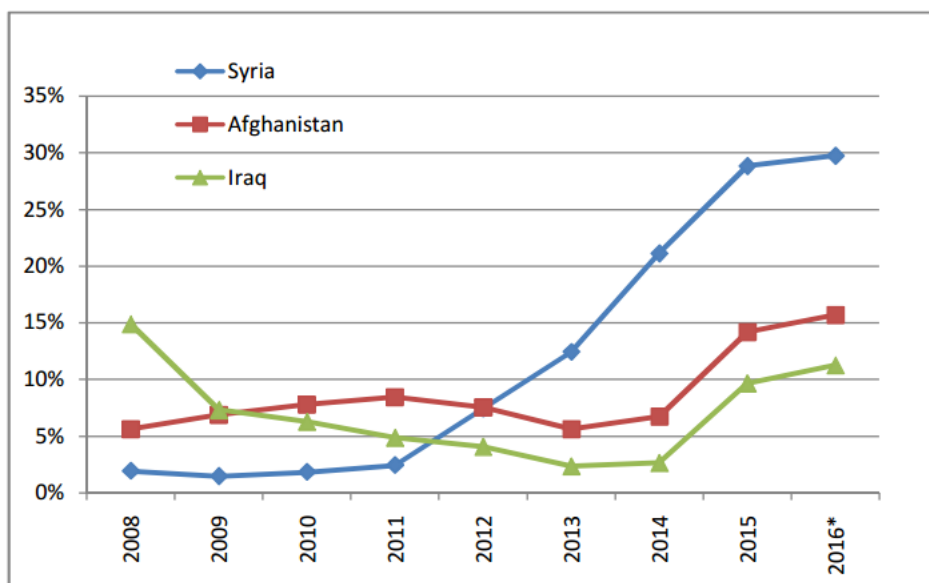
Od novijih priopćenja i strategija Europske unije vrijedi istaknuti i ožujak 2010. godine kada je Europsko vijeće usvojilo strategiju *Europa 2020*. Ona ističe pet glavnih ciljeva, a tri se tiču integracije migranata. To su povećanje zaposlenosti migranata u dobi između 20 i 64 godine te bolju integraciju imigranata u radno aktivno stanovništvo, povećanje stupnja obrazovanja mladih i smanjivanje broja osoba koje su u riziku od siromaštva.

U lipnju 2014. Europsko vijeće donosi *Strateške smjernice za daljnji razvoj područja slobode, sigurnosti i pravde (2014. – 2019.)*. One se odnose na izlazak zemalja iz krize, a naglasak se stavlja na jačanje mjera kojima se nastoje maksimalno iskoristiti migrantski potencijali u državama članicama.⁶⁶

⁶⁵ Ugovor iz Amsterdama, potpisan listopad 1997., stupio na snagu svibanj 1999., dostupno online: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Ugovor_Amsterdam.pdf, pristupljeno 24.05.2018.

⁶⁶ Strateške smjernice za daljnji razvoj područja slobode, sigurnosti i pravde (2014. – 2019.), Europsko Vijeće, dostupno online: <http://www2.consilium.europa.eu/hr/policies/strategic-guidelines-jha/>, pristupljeno 24.05.2018.

Slika 8. Porijeklo tražitelja azila u razdoblju od 2008-2016

Izvor: Eurostat, Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015, dostupno online: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/>, pristupljeno 24.05.2018.

5.7. Migracijski trendovi u Hrvatskoj

Duga je tradicija iseljavanja Hrvata s područja današnje Republike Hrvatske i okolnih prostora na kojima Hrvati čine autohtono stanovništvo. Tijekom višestoljetnog razdoblja iseljavanja, Hrvati su se u većem broju preseljavali, osim u europske države, i u prekomorska odredišta, diljem Sjeverne i Južne Amerike te Australije i Novog Zelanda. Sukladno procjenama Ministarstva vanjskih i europskih poslova, u iseljeništvu živi oko 3.000.000 Hrvata i njihovih potomaka. Rasprostranjeno hrvatsko iseljeništvu je veliko bogatstvo, ali i svojevrsni prirodni rezervoar osoba koje su zainteresirane za mogući povratak.⁶⁷

Ratna razaranja 90-ih godina prouzročila su zadnji migracijski val, dok je cijelo 20. stoljeće obilježeno većim ili manjim migracijama Hrvata uglavnom iz ekonomskih ili etničkih razloga. Ekonomski poticaj emigriranju prepoznaje se u potrebi visokokvalificiranih radnika da potraže posao u inozemstvu. Migracijske stope imaju izrazito negativan učinak na hrvatska demografska kretanja. Hrvatski je sabor 22. veljače 2013. godine na temelju članaka 10. i 81.

⁶⁷ Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine, Hrvatski sabor, Klasa: 022-03/13-01/15, Zagreb, 22. veljače 2013.

Ustava Republike Hrvatske donio migracijsku politiku Republike Hrvatske za razdoblje 2013. – 2015. godine. Zadaća ove migracijske politike je maksimalno olakšati povratak svim zainteresiranim hrvatskim iseljenicima.⁶⁸

Kako bi se postigla svrha i ostvario zadani cilj, Migracijskom politikom RH uobličuje se okvir kojim se stvaraju preduvjeti za takva migracijska kretanja kojima će se poticati one vrste i oblike migracija kojima se potiče gospodarski rast i napredak Republike Hrvatske i kojom se daje puni obol dogovorenoj zajedničkoj politici Europske unije u području migracija. Ona utvrđuje mjere koje je potrebno provesti u sljedećim područjima: viznoj politici, statusnim pitanjima stranaca, stjecanju hrvatskog državljanstva, azila, integracijske politike, neregularnih migracija i hrvatskog iseljeničtva. Naglašava se i potreba politike održivog povratka, dopunjenog poticanjem dragovoljnog povratka.

Prema projekcijama Državnog zavoda za statistiku, hipoteze o migracijama stanovništva Hrvatske do 2051. godine zasnovane su na dugoročnim tendencijama promjene migracijskog salda, uz pretpostavku pristupanja Europskoj uniji kao zajedničkom području unutar kojeg se kontroliraju migracijski tijekovi.

Važno je naglasiti da ukupni migracijski saldo ne predstavlja veliki udio u ukupnome hrvatskom stanovništvu, no ipak je važno pratiti migracijska kretanja iz razloga što bi se Hrvatska mogla suočiti s većom mobilnošću svoje radne snage, potaknutom odlaskom mladih znanstvenika na znanstveno usavršavanje, studenata na dodiplomske, diplomatske i poslijediplomske studije u inozemstvo, kao i stručnjaka na kraće ili dulje usavršavanje, a u tom slučaju valja računati i na "opasnost" njihova ostanka u inozemstvu.

Hrvatska je s ulaskom u EU otvorila svoje tržište rada za građane iz drugih država članica. To znači da se europski građani mogu zapošljavati u Hrvatskoj bez radnih dozvola ili bilo kojih drugih ograničenja. Pri javljanju na natječaje europski građani ni na koji način ne smiju biti diskriminirani, dok se obveza poznavanja hrvatskog jezika može primjenjivati samo u određenim situacijama te na individualnoj osnovi, od slučaja do slučaja. S radnicima migrantima iz EU mora se postupati jednako kao i s domaćim radnicima u pogledu uvjeta rada te socijalnih i poreznih olakšica, s tim da se prava koja proističu iz rada odnose ne samo na radnike već i na članove njihovih obitelji.

⁶⁸ Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine, op.cit.

Tablica 1. Migracijski saldo u Hrvatskoj od 2004.-2051. godine (u tisućama)

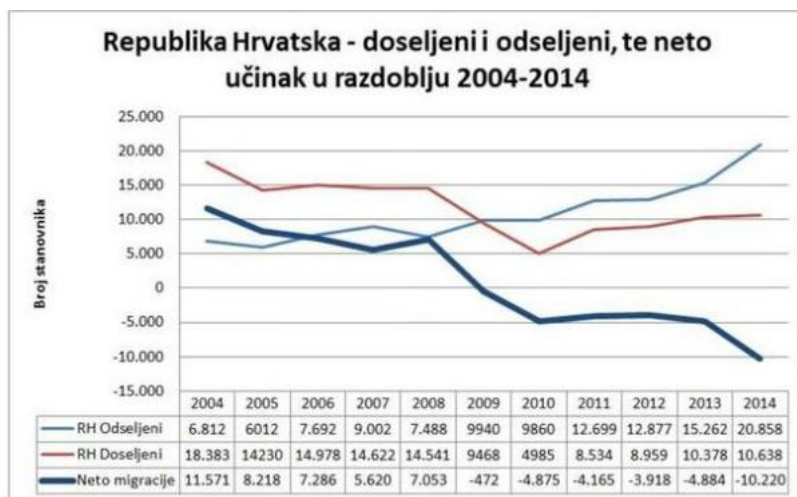
Razdoblje	Migracijski saldo		
	Niski	Srednji	Visoki
2004.-2006.	9,3	10,0	10,8
2006.-2011.	1,2	4,1	6,9
2011.-2016.	-0,6	2,4	5,4
2016.-2021.	0,2	3,2	6,2
2021.-2026.	1,7	4,7	7,7
2026.-2031.	2,3	5,3	8,6
2031.-2036.	2,7	5,7	9,4
2036.-2041.	3,1	6,1	10,2
2041.-2046.	3,5	6,5	10,9
2046.-2051.	3,8	6,8	11,7

Izvor: Ekonomski institut Zagreb prema Državnom zavodu za statistiku, dostupno online:

https://www.dzs.hr/hrv/important/Notices/projekcije_stanovnistva_2004-2051.pdf, pristupljeno 24.05.2018.

Prema objavljenim rezultatima Državnog zavoda za statistiku 2015. godine od 2004. godine do 2014. godine iz Republike Hrvatske je odlazilo jako puno stanovništva. Od 2009. godine se broj odseljenih stanovnika konstantno povećava, te je 2011. godine porastao na gotovo 13 tisuća stanovnika. U 2015. godini se radi o 15 tisuća, a u 2014. godini skoro 21 tisuću.

Slika 9. Saldo migracije u Republici Hrvatskoj

Izvor: <http://www.maxportal.hr/wp-content/uploads/2015/07/doseljeneiseljeni.jpg>, pristupljeno 24.05.2018.

6. ZAKLJUČAK

Migracije se danas smatraju jednom od glavnih pokretačkih sila. Države članice Europske unije su se 1997. godine kada je uvedena Europska strategija zapošljavanja obvezala odrediti neke ciljeve koji bi otvorili dodatna i bolja radna mjesta u svim članicama Europske unije.

Sloboda kretanja radnika je jedno od temeljnih načela. Europska unija omogućava slobodno kretanje radnika s ciljem traženja boljih uvjeta života i rada te na taj način smanjuje socijalne pritiske u siromašnijim zemljama Europske unije. Mobilnost radne snage ima veliki utjecaj na gospodarski rast, stručnu osposobljenost te zaposlenost. Europska unija raznim mjerama pokušava izbjeći prepreke s ciljem poboljšanja stanja zaposlenih.

Iskustvo, obrazovanje i ocjene, nagrade, rezultati, vještine, potencijal, intelektualni kapaciteti te sposobnost napredovanja na svim područjima tržišta rada čine radnike sjajnim proizvodom, a konkurentno tržište znači kako je puno teže izdvojiti se jer kvalitete i vještine značajno određuju uspjeh. Konkurentnost tvrtke ponajviše ovisi o njezinoj sposobnosti da se promijeni te usvaja i primjenjuje najnovija tehničko-tehnološka dostignuća, a s obzirom da globalna tržišta postaju sve zahtjevnija, poslodavci otkrivaju da im je potrebna fleksibilna i dobro osposobljena radna snaga te se sve više oslanjaju na druge oblike fleksibilnosti tržišta rada, kao što su fleksibilnost vještina, plaća i organizacije rada jer se čini da te vrste fleksibilnosti omogućuju višu proizvodnost i veći profit. Fleksibilna tržišta rada također imaju tendenciju većega gospodarskog rasta, djelomice stoga što poduzeća postaju konkurentnija i profitabilnija, a u gospodarstvima u tranziciji povećanje konkurentnosti i gospodarskog rasta dugoročno vodi većoj zaposlenosti i višim plaćama.

Utjecaj migracija na tržište rada aktualna je tema jer su s globalizacijom migracije sve vidljivije. Migracije su naglašene u Europi jer je iz emigrantskog prerasla u imigrantsko područje. Europska Unija je postala glavno odredište svjetskih migranata.

Vjerojatan razlog tome jest heterogenost europskih tržišta rada i stoga je razumno da migranti idu tamo gdje je zaposlenost i nadnice visoke, a nezaposlenost niska. Europa je atraktivna migrantima čak i na područjima gdje to nije slučaj.

Europska unija nema selektivnu imigracijsku politiku i postoji problem ilegalnih migranata, ali kad se bi ista stavila u neki razumni okvir moglo bi se doći do toga da imigracija bude pokretač i motor rasta europske ekonomije. Naime imigranti su u odnosu na domicilno

stanovništvo fleksibilniji i efikasniji u iskorištavanju prilika koje im se nude na tržištu rada. Iz navedenog razloga teži se donošenju zajedničke imigracijske politike na području cijele Europske unije.

LITERATURA

Knjige:

1. Blanchard, O. (2005.), Makroekonomija, Zagreb: Mate, str. 120.
2. Bowles, S., Edwards, R. (1991.), Razumijevanje kapitalizma, Zagreb: Školska knjiga, str. 158.
3. Burgess, P. L. (1994), Unemployment, u World Book Illustrated Information Finder (CD-ROM Encyclopedia), Chicago, US: World Book
4. Campbell, C. R., Brue, S.L., Suvremena ekonomija rada, u McGraw-Hill, (1993.), Teorija savršeno konkurentnog tržišta rada, Zagreb: MATE, str. 155. - 190.
5. Dujšin, U. (1999.), Ekonomska politika u Republici Hrvatskoj : dokumenti, članci, analize, 2. izdanje, Zagreb: Pravni fakultet
6. Janjić, P. (1985.), Teorije i modeli istraživanja migracija, Zagreb: Centar za istraživanje migracija i narodnosti Zagreb
7. Mrnjavac, Ž. (1996.), Mjerenje nezaposlenosti, Split: Ekonomski fakultet Split, str. 25.
8. Obadić, A. (2008.), Kretanje hrvatske ponude rada i njen utjecaj na migracijske tijekove, Migracijske i etničke teme 24, Zagreb: Katedra za makroekonomiju i gospodarski razvoj, Ekonomski fakultet, str. 91.–108.
9. Piore, M.J. (1979.), Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies, Cambridge University Press
10. Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. (2007.), Ekonomija, Zagreb: Mate, str. 564.
11. Wertheimer-Baletić, A. (1999.), Stanovništvo i razvoj, Zagreb: MATE d.o.o., str. 306.-310.
12. Young, A. (2006.), Imagining crime, London: SAGE

Članci:

1. Borjas G.J. (1982.), The Earnings of Male Hispanic Immigrants in the United States, Industrial and Labor Relations Review, str. 343.-353.
2. Celija, M. (2015.), Konkurentna i nekonkurentna tržišta rada, Diplomski rad, Pula: Fakultet ekonomije i turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
3. Družić, I. (2004.), Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva, Zagreb: Politička kultura, str. 91.

4. Grossman, J. (1982.), The Substitutability of Natives and Immigrants in Production, *The Review of Economics and Statistics*, vol. 64, str. 596.-603.
5. Kapural M., Kranjčević J. i dr. (2005.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji*, Zagreb: Institut za javne financije, str. 83.-107.
6. Kaurin, S. (2014.), Azil u suvremenom međunarodnom pravu, *Pravnik*, 48, 1 (96), str. 88.
7. Kersan-Škabić, I. (2012.), *Ekonomija Europske unija*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 280.-292.
8. Kurekova, L. (2011.), *Theoris of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East - West flows*, London: University of London, str.7.
9. Lovričević-Stojanović, F. (2006.), O pravu azila (utočišta), Zagreb: Upravno pravo i upravni postupak u praksi - aktualna pitanja i problemi, Inženjerski biro d.d.
10. Lowther, J. (2003.), *Fleksibilnost radne snage i uloga hrvatskih socijalnih partnera u njezinu povećanju*, Zagreb: Financijska teorija i praksa, 27, str. 457.-479.
11. Mrnjavac, Ž. (ur.) (1997.), *Alternativni pokazatelji nezaposlenosti*, *Ekonomski misao i praksa*, No. 1, str. 71.-91.
12. Penava, M. (2011.), *Utjecaj migracija na europsko tržište rada*, *Ekonomski misao i praksa*, str. 337.- 339.
13. Petersen, W. (1966.), *A General Typology of Migration*, u Jansen, C. (ur.), *Reading in the sociology of migration*, Oxford: Pergamon Press
14. Šundov, I. (2016.), *Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u periodu 2008.-2015. godine*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, str. 9.
15. Tadić, Dragović, Tadić (2016.), *Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU*, Zagreb: Policijska Sigurnost, br.1.
16. Vehovec, M. (2009.), *Ponuda rada i izazovi starenja radne snage – Hrvatska u EU perspektivi*, *Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti*

Internet:

1. 300.000 LJUDI PREŠLO SREDOZEMLJE Tko su izbjeglice, tko su migranti i koje su njihove mogućnosti?, 21.08.2015., dostupno online: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/razlika-izmedju-izbjeglice-trazitelja-azila-i-migranta---397772.html>, pristupljeno 23.05.2018.

2. Dearden, L. (2015.), 6 charts and a map that show where Europe's refugees are coming from - and the perilous journeys they are taking, dostupno online:
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-six-charts-that-show-where-refugees-arecoming-from-where-they-are-going-and-how-they-10482415.html>, pristupljeno 23.05.2018.
3. Državni zavod za statistiku, dostupno online: <https://www.dzs.hr/>, pristupljeno 21.05.2018.
4. Ekonomski institut Zagreb prema Državnom zavodu za statistiku
5. Europski Parlament, Politika azila, dostupno online:
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.2.html, pristupljeno 23.05.2018.
6. Eurostat regional yearbook, dostupno online:
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149>, pristupljeno 23.05.2018.
7. Eurostat, dostupno online:
[http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/File:Age_structure_of_immigrants_by_citizenship,_EU-28,_2013_\(%25\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/File:Age_structure_of_immigrants_by_citizenship,_EU-28,_2013_(%25)_YB15.png), pogledano 23.05.2018.
8. Eurostat, Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015, dostupno online: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/>, pristupljeno 24.05.2018.
9. Graovac Matassi, V. (2004.), Svjetski dan migracija, dostupno online:
<http://www.geografija.hr teme/svjetski-dan-migracija/>, pristupljeno 21.05.2018.
10. <http://www.maxportal.hr/wp-content/uploads/2015/07/doseljeneiseljeni.jpg>, pristupljeno 24.05.2018.
11. <https://www.studyblue.com/notes/n/ap-human-geo-flashcards/deck/12785361>, pristupljeno 22.05.2018.
12. Kretanje radne snage, dostupno online:
http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/hr, pristupljeno 23.05.2018.
13. Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts, 04.03.2016., dostupno online: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>, pristupljeno 23.05.2018.
14. Migration - Theories Of Migration, dostupno online:
<http://family.jrank.org/pages/1170/Migration-Theories-Migration.html>, pristupljeno 21.05.2018.

15. Migration - Types Of Migration, Theories Of Migration, Migration And The Family, Migration And The Global Economy, dostupno online:
<http://family.jrank.org/pages/1173/Migration.html#ixzz4z67c86y2>, pristupljeno 21.05.2018.
16. Pad zaposlenosti i nezaposlenost u Hrvatskoj, dostupno online: <http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/pad-zaposlenosti-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj/>, pristupljeno 21.05.2018.
17. Pojam migracije – migracijski termini i koncepti, dostupno online:
www.unizd.hr/portals/13/doc/sociologija_migracija_skripte_1.doc, pristupljeno 23.05.2018.
18. Population Bulletin of the United Nations No. 34/35., ST/ESA/SER.N/34-35, dostupno online:
<http://www.un.org/esa/population/pubsarchive/catalogue/catper.htm#4>, pristupljeno 21.05.2018.
19. Slovenska žilet-žica gotovo na četvrtini granice s Hrvatskom, 30.09.2017., dostupno online: <https://www.vecernji.hr/vijesti/slovenska-zilet-zica-gotovo-na-cetvrtini-granice-s-hrvatskom-1197948>, pristupljeno 23.05.2018.
20. Strateške smjernice za daljnji razvoj područja slobode, sigurnosti i pravde (2014. – 2019.), Europsko Vijeće, dostupno online:
<http://www2.consilium.europa.eu/hr/policies/strategic-guidelines-jha/>, pristupljeno 24.05.2018.
21. Ugovor iz Amsterdama, potpisan listopad 1997., stupio na snagu svibanj 1999., dostupno online: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Ugovor_Amsterdam.pdf, pristupljeno 24.05.2018.
22. Zaposlenost i nezaposlenost u Hrvatskoj i EU, dostupno online: [http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-\(1\)/](http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/gospodarstvo-rh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-(1)/), pristupljeno 21.05.2018.